

Conference Proceedings

รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการ
การประชุมวิชาการระดับชาติราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 11
“วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่”

ระหว่างวันที่ 17-18 กันยายน 2563
ณ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน
วิทยาเขตสุรินทร์

ประธานพิธีเปิดโครงการประชุมวิชาการระดับชาติราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ 11

"วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่"

ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ

อูปรนายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

สารจากอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน เป็นมหาวิทยาลัยด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ที่เน้นการผลิตนักปฏิบัติด้านวิชาชีพ เพื่อพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน ตอบสนองประชาคมอาเซียน มหาวิทยาลัยมีภารกิจหลัก ที่มีความสำคัญมากภารกิจหนึ่ง คือการสนับสนุนและส่งเสริมการพัฒนางานวิจัย สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรม บนพื้นฐานของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การจัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ราชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ ๑๑ “วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่” จึงนับเป็นโอกาสอันดีที่ทำให้มีการเผยแพร่องค์ความรู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ กับผู้ทรงคุณวุฒิ คณาจารย์ และนักศึกษาจากต่างสถาบัน อันจะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพงานวิจัย เพื่อสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการและวิจัย และพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือทั้งในและต่างประเทศ

ในนามของมหาวิทยาลัย ขอขอบคุณเจ้าของผลงานวิจัยที่มีคุณภาพทุกผลงาน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การประชุมวิชาการระดับชาติในครั้งนี้ จะเป็นโอกาสหนึ่ง ที่อาจารย์ นักวิจัย นักศึกษาของมหาวิทยาลัยต่างๆ ตลอดจนผู้สนใจทุกท่าน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อเป็นเครือข่ายการสร้างสรรค์งานวิจัย และสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าสืบไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิโรจน์ ลิ้มไขแสง)

อธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

สารจาการองอธิการบดีประจำวิทยาเขตสุรินทร์

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ จัดการประชุมวิชาการระดับชาติ ราชชมงคลสุรินทร์ ครั้งที่ ๑๑ “วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่” ระหว่างวันที่ ๑๗-๑๘ กันยายน ๒๕๖๓ เพื่อเป็นเวทีให้คณาจารย์ นักวิจัย นิสิต นักศึกษาและนักประดิษฐ์ รวมทั้งผู้ที่สนใจ ได้นำเสนอและเผยแพร่ ผลงานวิจัย งานสร้างสรรค์ สิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมสู่สาธารณชน นอกจากนี้ยังเป็นเวทีในการยกย่อง ประกาศเกียรติคุณเจ้าของผลงานวิจัย การแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และประสบการณ์ เพื่อสร้างเครือข่ายด้านการวิจัยให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้น การจัดการประชุมวิชาการ ประกอบด้วย การบรรยายพิเศษ การนำเสนอผลงานวิจัยภาคบรรยาย (Oral presentation) จำนวน ๑๙๑ เรื่อง ภาคโปสเตอร์ (Poster presentation) จำนวน ๓๑๑ เรื่อง รวมจำนวน ๕๐๒ เรื่อง และการจัดทำเอกสารสืบเนื่องการประชุมวิชาการ (Proceedings)

การประชุมวิชาการครั้งนี้ ผู้จัดได้ใช้แนวคิดในการจัดประชุมว่า “วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่” โดยมุ่งหวังให้นักวิจัยซึ่งมหาวิทยาลัยฯ มีความเชื่อว่าเป็นผู้ที่มีความทันสมัยในทางวิชาการมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง จะเป็นเครือข่ายซึ่งกันและกัน และเชื่อมโยงกับเครือข่ายด้านอื่น ๆ ทั้งการบริการวิชาการแก่ชุมชน การพัฒนาทักษะทางวิชาการให้แก่นักศึกษา รวมถึงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาระหว่างมหาวิทยาลัย อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งทางวิชาการด้านต่าง ๆ ในภูมิภาค มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน และภาคีร่วมจัดงานครั้งนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดงานครั้งนี้จะทำให้ความร่วมมือทางวิชาการทุก ๆ ด้านมีความเข้มแข็งมากขึ้น และสามารถสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ให้กับสังคมต่อไป

ในนามของคณะกรรมการดำเนินงานการจัดประชุมวิชาการในครั้งนี้ ขอขอบคุณเจ้าภาพร่วม ได้แก่ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์ คณะเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี มทร.อีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ คณะเทคโนโลยีการจัดการ มทร.อีสาน วิทยาเขตสุรินทร์ คณะทรัพยากรธรรมชาติ มทร.อีสาน วิทยาเขตสกลนคร คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ คณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ สภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานสาขาสุรินทร์ สมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้เสียสละเวลาพิจารณาบทความ รวมถึงนักวิจัยทุกท่านที่ให้เกิดเกียรติส่งผลงานมานำเสนอในการประชุมวิชาการครั้งนี้ และหวังว่าท่านจะได้รับความรู้และประสบการณ์ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติสืบไป

(รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนา เสาวกุล)

รองอธิการบดีประจำวิทยาเขตสุรินทร์

กลุ่มบทความวิจัย บทความวิชาการ สิ่งประดิษฐ์และนวัตกรรม

ภาคบรรยายและภาคโปสเตอร์ ประกอบด้วยกลุ่มการนำเสนอผลงาน ดังนี้

- กลุ่มที่ 1 เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ
- กลุ่มที่ 2 วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี
- กลุ่มที่ 3 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
- กลุ่มที่ 4 บริหารธุรกิจ
- กลุ่มที่ 5 วิจัยสถาบัน

นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์

- พ่นสเปรย์น้ำพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร
- เสาน้ำเกลือพุงเดิน
- ร้าแกลมอสมนไพรเพื่อวัยสูงอายุ
- เครื่องทอเสื้อกิ้งกั้งอัตโนมัติ
- เครื่องกำจัดวัชพืชในนาดำ แบบ 3 แถว
- การศึกษาและทดสอบใบมีดกำจัดวัชพืชคมคู่แบบสองด้านสำหรับติดตั้งกับเครื่องตัดหญ้าสะพายบ่า
- การพัฒนาระบบการวัดสมรรถภาพทางกายนักกีฬา
- แกลลอนหมัศจรรย์บรรเทาอาการปวดด้วยระบบน้ำไหล
- เครื่อง Mini CNC สำหรับเจาะแผ่นปรีน
- เครื่องกะเทาะเมล็ดถั่วพรี
- เครื่องคัดแยกเมล็ดข้าวเปลือก
- เครื่องปั๊มสูบน้ำ/น้ำพุพลังงานแสงอาทิตย์
- เครื่องวัดอุณหภูมิร่างกายแบบไม่สัมผัส
- โรงเพาะเห็ดเพื่ออาหารกลางวัน
- หุ่นยนต์ทำความสะอาดควบคุมด้วยไมโครคอนโทรลเลอร์
- เครื่องให้น้ำข้าวโพดส่งผ่านมือถือ
- ตู้อบแห้งขนมอบเมล็ดด้วยพลังงานแสงอาทิตย์

คณะกรรมการฝ่ายเลขานุการ การจัดประชุมวิชาการ (Secretariat Committee)

คณะที่ปรึกษา

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

อธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

รองอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

คณบดีคณะเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

คณบดีคณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

คณบดีคณะทรัพยากรธรรมชาติ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสกลนคร

คณบดีคณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

คณบดีคณะเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

คณบดีคณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

คณบดีคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

ผู้อำนวยการวิทยาลัยอาชีวศึกษาสุรินทร์

ผู้อำนวยการวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์

ประธานสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ สำนักงานสาขาสุรินทร์

นายกสมาคมนักวิจัยแห่งประเทศไทย

ผู้อำนวยการสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.สำเนาวิ เสาวกุล รองอธิการบดีประจำวิทยาเขตสุรินทร์

รองประธานกรรมการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย สิทธิวงษ์ คณบดีคณะเกษตรศาสตร์และเทคโนโลยี

อาจารย์ ดร.ศิวิตา ภูมิมรรณี คณบดีคณะเทคโนโลยีการจัดการ

นางสาวสำราญ ผาสุข ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตสุรินทร์

เลขานุการ

นายสืบสิทธิ์ ผาสุข หัวหน้างานบริการการศึกษา

นายจักรินทร์ สุกแสน หัวหน้าแผนกวิจัยและพัฒนา

กำหนดการประชุมวิชาการ (Program Overview)

17 กันยายน 2563	เวลา	กิจกรรม
ภาคเช้า	08.30-09.00 น.	ลงทะเบียนเข้าร่วมงาน
	09.00-10.10 น.	บรรยายพิเศษ โดย รศ.ดร.ไชยณรงค์ นาวานุเคราะห์ รศ.ดร.โฆษิต ศรีภูธร
	10.10-10.40 น.	พิธีเปิด โดย ดร.สรจักร เกษมสุวรรณ อุปนายกสภามหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลอีสาน
	10.40-12.20 น.	บรรยายพิเศษ โดย รศ.ดร.กุลเชษฐ์ เพียรทอง ศ.ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์
	12.20-13.00 น.	รับประทานอาหารกลางวัน/ชมผลงานภาคโปสเตอร์
ภาคบ่าย	13.00-16.30 น.	นำเสนอผลงานวิชาการภาคบรรยายระดับชาติ กลุ่มที่ 1 เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มที่ 2 วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มที่ 3 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มที่ 4 บริหารธุรกิจ กลุ่มที่ 5 วิจัยสถาบัน
	13.00-16.30 น.	ผู้นำเสนอภาคโปสเตอร์ อยู่ประจำโปสเตอร์
18 กันยายน 2563	เวลา	กิจกรรม
ภาคเช้า	08.00-12.00 น.	นำเสนอผลงานวิชาการภาคบรรยายระดับชาติ กลุ่มที่ 1 เกษตรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และวิทยาศาสตร์สุขภาพ กลุ่มที่ 2 วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี กลุ่มที่ 3 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ กลุ่มที่ 4 บริหารธุรกิจ กลุ่มที่ 5 วิจัยสถาบัน
	13.00-14.30 น.	เสวนา เรื่อง “วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่”
	14.30-15.30 น.	ประกาศผลการตัดสินการนำเสนอผลงานวิชาการ มอบรางวัลพร้อมเกียรติ บัตร
	15.30-16.30 น.	พิธีปิด โดย รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์

วิทยากรบรรยายพิเศษ (Keynote Speaker)

รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยณรงค์ นาวานุเคราะห์
คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
บรรยายพิเศษ ในหัวข้อ “วิจัยและนวัตกรรมเพื่อตอบ
โจทย์ท้าทายของสังคม”

รองศาสตราจารย์ ดร.ໄໂຂືຕ ສຣີກູຣ

รองอธิการบดีประจำวิทยาเขตสกลนคร
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน

บรรยายพิเศษ ในหัวข้อ “การวิจัยและพัฒนาปัญญา
กัลยา และสมนไพรครบวงจร มทร.อีสาน”

รองศาสตราจารย์ ดร.กุลเชษฐ์ เพียรทอง

นายกสมาคมวิศวกรเครื่องกลไทย

บรรยายพิเศษ ในหัวข้อ

“การประยุกต์ใช้ความรู้ด้านวิศวกรรมเครื่องกลและ
พลังงานกับการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร”

ศาสตราจารย์ ดร.เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์

ประธานสถาบันการสร้างชาติ

บรรยายพิเศษ ในหัวข้อ

“วิจัยและนวัตกรรมวิถีใหม่ : The New Normal in
Research and Innovation

สารบัญญภาคบรรยาย

ภาคบรรยาย กลุ่มที่ 1 เกษตรศาสตร์และวิทยาศาสตร์

1BOR1	พอร์มาลินในอาหารทะเล อำเภอสมเด็จจังหวัดกาฬสินธุ์ สุภัสสร วาระสุน และธีรนาถ สุวรรณเรือง	A-1
3AOR1	ศึกษาความพึงพอใจของลดตายเสื่อจากดอกไม้ในธรรมชาติ โดยใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์เรื่องกราฟกักเชิงซ้าย เกศสุดา ปราสาทภิญโญ ชัยธวัช ดนตรง พัทรี เขตต์จะโป๊ะ โกสุมภ์ จันทร์แสงกระจ่าง พนิดา คำแปล และจรี สุวรรณศรี	A-7
12AOR1	ความเป็นพิษของพาราควอตต่อการเปลี่ยนแปลง สรีรวิทยาพฤติกรรมและการแสดงออกของอะซิติลโคลีน เอสเทอร์เอสในปลานิล ไชยวัฒน์ นวลขาว ปราณีดี งามเสน่ห์ สำเนาวิ เสาวกุล พงจิต นันทนาวัฒน์ และชุตินาถ อนุอมลสิทธิ์	A-16
397COR1	การสังเคราะห์วัสดุจีโอโพลิเมอร์จากเถ้าลอยชีวมวลเพื่อประยุกต์ ใช้ในงานดูดซับสีย้อม อรวิ คงนอก กรกนก บุญเสริม วันชัย สะตะ และปริญญา จินดาประเสริฐ	A-29
1006COR1	การขึ้นรูปและลักษณะเฉพาะของโครงเลี้ยงเซลล์กระดูกจากโคโตซานผสมไฮดรอกซี อะพาไทต์ด้วยเทคนิคการอบแห้งแบบเยือกแข็ง นริศรา จำปาติบ วีรณุช แก้ววิเศษ และกิตติศักดิ์ชัย แนมจันทร์	A-39
1088AOR1	การผสมข้ามพันธุ์ของปลาหลดลูกผสม (ปลาหลดจุด x ปลาหลดภูเขา) กฤติมา เสาวกุล กษมา ด้านวันดี และสำเนาวิ เสาวกุล	A-50
2AOR1	ปัจจัยทำนายผลการปฏิบัติงานตามมาตรฐานบริการการพยาบาลและการผดุงครรภ์ข องพยาบาลวิชาชีพที่มีประสบการณ์ในการดูแล ผู้รับบริการต่างด้าว ธวัชชัย ยืนยาว และจุฬารัตน์ หัวหาญ	A-59
74AOR1	สมรรถนะของพยาบาลเฉพาะทาง สาขาการพยาบาลเวชปฏิบัติครอบครัว รุ่นที่ 3 วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทรินทร์ สาคร สอนดี ธวัชชัย ยืนยาว และจุฬารัตน์ หัวหาญ	A-69
31AOR1	การพัฒนาตำรับครีมกันแดดจากสารสกัดสมุนไพรไทย 6 ชนิด ที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันรังสียูวี จตุพร ประทุมเทศ รมชัย ภูวนา ปราณี ศรีราช รัชฎาวรรณ อรรคนิมาตย์ และจากรุวรรณ ดรเถื่อน	A-80
86AOR1	การนำเสนอระบบการประเมินภาวะโรคอ้วนและการตัดสินใจบริโภคอาหารในเด็กวัยเ เรียนด้วยเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล วิศรุต อินทร์ฉาย วุฒิชัย พิสิทธิ์ และฐิติพงษ์ รักษาภิรมย์	A-89
180BOA1	การพยาบาลผู้ป่วยหลังผ่าตัดมะเร็งกระเพาะอาหาร อรนุช แซ่ลี	A-98

274BOR1	ความชุกของการติดเชื้อปรสิตในเด็กนักเรียนในจังหวัดเพชรบูรณ์ พวงเพชร วารีย์ โมลีส สมชาย แสงอำนาจเดช และอภิชาติ วิทย์ตะ	A-107
1095AOR1	ความรอบรู้ด้านสุขภาพของนักศึกษาพยาบาล เอื้อจิต สุขพูล ญัฐริกา แก้วอรสาร	A-115
1021AOR1	การเปรียบเทียบการหาผลเฉลยของสมการไม่เชิงเส้นโดยใช้ระเบียบวิธีเร่งอัตรากรลู่ เข้าของอิตเคนกับระเบียบวิธีทำซ้ำของนิวตันและระเบียบวิธีเส้นตัดโค้ง จิตติรัตน์ ทรงประดิษฐ์ ภัทรภรณ์ สุขเอม และสมบูรณ์ นิยม	A-124
1054BOR1	การแสดงออกของโปรตีนเมทิลโลธิโอไนน์ในชั้นหนังกำพร้าบริเวณริมฝีปากของคนที่สูง บพุหรี ญัฐธิยา สกุลศักดิ์ เทวรัตน์ คัมจันทีก กฤษพหล การอำนวยการ, กิรต์การ สมส่วน ยุพา ศรีทองชัย เขมิสา ศรีเสนและ รัชนี ชนะสงค์	A-132
1052BOR1	การพยาบาลผู้ป่วยผ่าตัดเปลี่ยนข้อสะโพกเทียม (กรณีศึกษาผู้ป่วย 2 รายเปรียบเทียบ) นวรรรัตน์ สภารัตน์	A-138
420AOR1	อัตราการติดเชื้อพยาธิในลำไส้ในชุมชนในจังหวัดพิจิตร พวงเพชร วารีย์ โมลีส สมชาย แสงอำนาจเดช และอภิชาติ วิทย์ตะ	A-148
413BOR1	ผลของการให้ความรู้การใช้เครื่องควบคุมความปลอดภัยด้วยตนเองในผู้ป่วยหลังผ่าตัดของ พยาบาลวิชาชีพ โรงพยาบาลสุรินทร์ สายใจ คงพานิช เสาวลักษณ์ สมันชาติ และจันทร์เพ็ญ แชนทอง	A-157
409AOR1	ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการโน้มน้าวให้บุคคล ลด ละ เลิก สูบบุหรี่ ของนักศึกษาพยาบาล อดิพร ทองหล่อ รุจิสรร สุรถาวร พชรี เขียดอก รัชชิรา บริบูรณ์ และอิสราภรณ์ โชติช่วง	A-164
389BOA1	กรณีศึกษา: การพยาบาลผู้ป่วยโรคกล้ามเนื้อหัวใจตายเฉียบพลัน แบบช่องทางด่วน หน่วยงานอุบัติเหตุและฉุกเฉิน โรงพยาบาลสุรินทร์ สุธิดา วนแสงสกุล	A-172
344AOR1	ความรู้ ทัศนคติและพฤติกรรมการเลือกใช้จ่ายในผู้สูงอายุ ชฎาพร กางหอมพรรณนิภา เดือนแรมย์ กัญฐิกา นิลแก้ว ญัฐพร ชาดีดี นภัสรา นพไธสง บุญลิตา ภมร ปรียานุต สุดเวียงและขวัญจิรา แก้วสวย	A-183
161AOR1	การสำรวจพันธุ์ปลาในลำน้ำชีในช่วงฤดูแล้ง ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ธนภัทร นมัสไธสง กฤติมา เสาวกุล สำเนาวิ เสาวกุล ปราณีต งามเสน่ห์ และ สัมพันธ์ เจนถูกใจ	A-190
383AOR1	ผลของความหนาแน่นต่อการเจริญเติบโตและผลตอบแทนของปลาอุกยักษ์ที่เลี้ยงในก ระชังบก เมฆ มากัน ปราณีต งามเสน่ห์ กฤติมา เสาวกุล และ สำเนาวิ เสาวกุล	A-202

386AOA1	การต้านยาปฏิชีวนะเชื้อ <i>Escherichia coli</i> ที่คัดแยกได้จากฟาร์มปศุสัตว์ ชุมญาติ สังข์โกมล และสุทธิติล ปิยะเดชสุนทร	A-211
11AOA1	การใช้สารสกัดจากสมุนไพรและสมุนไพรในการป้องกันและรักษาโรคที่เกิดจากแบคทีเรียในปลา ปราง กาญจนสาร สำเนาวิ เสาวกุล และชุตติมา ถนอมสิทธิ์	A-226
266BOA1	นวัตกรรมการผลิตและการประยุกต์ใช้เจลคาเวียร์ในอาหารแนวโมเลกุลชั้นสูง พนม ทองมาก	A-238
1022AOR1	การพัฒนาเซรามิกที่มีรูพรุนสำหรับประยุกต์ใช้ในการดูดซับเรดาร์ วิทยาพงศ์พันธ์ แสงศรีจันทร์ พชรินทร์ แนมจันทร์ วีรบุช แก้ววิเศษ และกิตติศักดิ์ชัย แนมจันทร์	A-251
215AOA1	เทคนิคการอนุบาลและการจัดการปลาดุกอุยเทศ(บักอูย) พิเชฐ เดชอนันต์ กฤติมา เสาวกุล และ สำเนาวิ เสาวกุล	A-260
1109BOR1	ปัจจัยที่สัมพันธ์กับการตัดสินใจบริจาคโลหิตของประชาชนในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของโรงพยาบาลศรีณรงค์ นรินทร์ธรณ์ จันต์โณทัย	A-269
381AOR1	สถานการณ์ปัจจุบันและแนวโน้มในอนาคตสำหรับการผลิตโคเนื้อคุณภาพสูงในประเทศไทย เรวัฒน์ มณฑล อุดมศักดิ์ นพพิบูลย์และสุทธิติล ปิยะเดชสุนทร	A-280
228COR1	การคัดเลือกไพรเมอร์ที่เหมาะสมในการศึกษาความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชสกุลหนาดดอยในประเทศไทยโดยใช้เครื่องหมายโมเลกุล Start Codon Targeted (SCoT) สิริยากร สุขเจริญ และ พิมพวดี พรพวงศรีรุ่งเรือง	A-292
114BOR1	การใช้แบบสะท้อนคิดเพื่อชี้เฉพาะทักษะและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในการเข้าชมชนของนักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ชั้นสูง สาขาเทคนิคเภสัชกรรม วิทยาลัยการสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดขอนแก่น คันสนีย์ จันทสุข หทัยรัตน์ สุขศรี เพ็ญญา ศรีหรั่ง และกาญจนา จิตพันธ์	A-304
160COR1	ความรู้ทัศนคติและพฤติกรรมการดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ใน ผู้สูงอายุ ศิริพรรณ สุวัฒน์สุ อัมพร แสงมณี อนุญา บุญโท พรสวรรค์ เผ่าพันธุ์ มวยเกี๋ยง มาง วลัยลักษณ์ วงศ์เส สกุรัตน์ ป้องฉิม และสุภาพร ใจจริง	A-314
399BOA1	กรณีศึกษาเรื่องที่ 1 การพยาบาลผู้ป่วยติดเชื้อในกระแสเลือดแบบรุนแรงชนิด community-acquired นางจันทนา แพงบุตรดี	A-322
1045AOA1	ผลของการเลี้ยงสัตว์น้ำต่อคุณภาพของดินในนาข้าวอินทรีย์ ไพบูลย์ แก้วพวงดี กฤติมา เสาวกุล และ สำเนาวิ เสาวกุล	A-334

1118AOA1	สภาพการเลี้ยงและการยอมรับหลักวิชาการการเลี้ยงปลานิลในบ่อดิน กรณีศึกษา เกษตรกรโครงการระบบส่งเสริมการเกษตร แบบแปลงใหญ่(สัตว์น้ำจืด) จังหวัดสุรินทร์ โกศล สมัครสมาน กฤติมา เสาวกุล และสำเนา เสาวกุล	A-345
1125AOA1	ผลของการเสริมวัตถุดิบท้องถิ่นในอาหารต่อการเปลี่ยนแปลงของสี และการเจริญเติบโตของปลาคาร์พ พีระ มีทรัพย์ สำเนา เสาวกุล และกฤติมา เสาวกุล	A-356

ภาคบรรยาย กลุ่มที่ 2 วิศวกรรมศาสตร์และเทคโนโลยี

9AOR2	ผลของมุมเอียงที่มีต่อรูปแบบการไหลและการถ่ายเทความร้อนของเทอร์โมไซฟอนแบบปิดสองสถานะโดยใช้น้ำผสมผงเงินระดับอนุภาคนาโนเป็นสารทำงาน สุรเชษฐศรี สีขำนาญ สัณห์วัฒน์ ทองแดง นำพน พิพัฒน์ไพบูลย์ อีร์พัฒน์ ชมภูคำ สุพัตรา บุไรสง และสถิตพงศ์ เสงี่ยมศักดิ์	B-1
77AOR2	การประยุกต์ใช้เทคนิคเหมืองข้อมูล เพื่อศึกษาปัจจัยในการตัดสินใจบริโภคเนื้อแกะ สุพรรณศรี สุคำภา และสิริลักษณ์ บริรักษ์	B-10
79AOR2	การออกแบบเครื่องประดับร่วมสมัย จากอัตลักษณ์พื้นถิ่นมัตหมี่เฮล จังหวัดสุรินทร์ ภุพิชญ์ ทานะ	B-21
122AOR2	การรู้ดิจิทัลของนักศึกษาพยาบาลศาสตรบัณฑิต ศิริมงคล มีศิริ อานัน กองศิริ และวรรณชาติ ตาเลิศ	B-31
133AOR2	ระบบควบคุมอุณหภูมิในโรงบ่มก้อนเชื้อเห็ด บุญยัง สิงห์เจริญ สรายุตร์ สวัสดิ์พงษ์ชัย ภูวนาท มากแสน สันติ สาแก้ว วงศกร ลีมีศิริ และวันทนา สุขมณี	B-41
134AOR2	การศึกษาทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี สุรินทร์ อานัน กองศิริ ศิริมงคล มีศิริ และวรรณชาติ ตาเลิศ	B-55
137BOR2	ราวตากผ้าและอบผ้า IoT คมศิลป์ โคตรจันทิก ขณธรรม ศิขรินพร อีร์พล หมื่นหาวงศ์ สุวัฒน์ มณีวรรณ และสงกรานต์ ไชยลังกา	B-64
173COR2	การจำลองพฤติกรรมกรรมการเผาไหม้ของเตา KB-10 ด้วยวิธีพลศาสตร์ของไหลเชิงคำนวณ ภูวดล เพียรหาผล อรรถนันท แซกรัมย์ อรรถพร ศรีสอน ภัทราวรรณ ชิมชม ญัฐพล ชูจิตร อนิรุตต์ มัทธูจาร์ และเสฏฐวรรธ สุจริตภวัตสกุล	B-75
175AOA2	การพัฒนาระบบเทียบโอนรายวิชาระดับปริญญาตรีด้วยวงจรการพัฒนาระบบ อัญวิณี ไชยวชิระกัมพล จีรนันท์ ตะสันเทียะ อาทิตย์ แสงโสภา ธนวรรณ วิวาสูข ต่อศักดิ์ ฝืนิกดี และจิราพร แก้ววัน	B-86
181COR2	การจำลองพฤติกรรมกรรมการเผาไหม้ของหัวเผาเซรามิกด้วยพลศาสตร์ของไหลเชิงคำนวณ อมรเทพ ราคาแพง สารสิน โคตรธาดา สรายุทธ เต็มกลาง ญัฐพล ชูจิตร ภัทราวรรณ ชิมชม เสฏฐวรรธ สุจริตภวัตสกุล และอนิรุตต์ มัทธูจาร์	B-97
183COR2	การออกแบบและพัฒนางล้อหมุนออกทรงวงรี อีร์วัฒน์ มะราช และ ฉัตรชัย ทิพโชติ	B-107
229BOR2	การพัฒนาระบบตรวจสอบครุภัณฑ์ด้วยคิวอาร์โค้ด พรพิทักษ์ ศรีแก้ว นพอนันต์ นรโคตร สุรางคณา ถือคุณ อรุณี นาคสังข์ ลัคนา จันทร์ศิริ และอิสรภาพ วิชัย	B-117

263COR2	การถ่ายภาพลำเจ็ทน้ำที่ผลิตจากชุดขับจากแม่เหล็กไฟฟ้า วิศรุต ศรีจันทร์ เอกรัฐ ทองวิไล ณ์ัฐพล ชูจิตร์ ภัทรารวรรณ ชิมชม และอนิรุตต์ มัทธูจักร์	B-128
330COR2	การวิเคราะห์ความแข็งแรงของวัสดุในโครงสร้างตู้โดยสารรถไฟรางเบาโดยวิธีจำลองทางไฟไนท์เอลิเมนต์ คงศิริ พรนิคม และณรงค์ สีหาจ่อง	B-137
338AOR2	เครื่องหยอดเมล็ดพันธุ์ผัก จรรย์ มงคลวัย สมพร หงส์กิง และศรายุทธ พลสีลา	B-144
365AOA2	พลังงานแก๊สซิพีเคชั่นจากชีวมวลสำหรับนั่งก่อนเชื้อเห็ด อาทิตย์ แสงโสภา จรายุทธ มาตพร ชิชณพวงค์ หวังสุดดี และวิฑูรย์ สัตตารัมย์	B-150
417COR2	ระบบวิเคราะห์สื่อโฆษณาตามกลุ่มเป้าหมาย ด้วยเทคโนโลยีการตรวจจับเพศและช่วงอายุ ทีภากรณ์ สำภา	B-158
1015COR2	การศึกษาความเป็นไปได้ของการฉีดก๊าซชีวภาพเข้าโครงข่ายท่อขนส่งก๊าซธรรมชาติในประเทศไทย กรณีศึกษาจังหวัดสระบุรี อภิฤดี เข้มเงิน และชาญณรงค์ อัครเทศานุกภาพ	B-165
1027AOR2	การนำน้ำร้อนทิ้งจากการย้อมไหมมาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการลดใช้น้ำมันเชื้อเพลิงในหม้อไอน้ำด้วยชุดแลกเปลี่ยนความร้อนระหว่างของไหลกับของไหล กรณีศึกษา : หจก.เรือนไหมไบหม่อน จังหวัดสุรินทร์ ประพันธ์พงษ์ สมศิลา อำไพศักดิ์ ที่บุญมา อุดุลย์ จรรยาเลิศอดุลย์ ฉัตรชัย คำดี วิเศษ สัชชานนท์ ธนกร หอมจำปา	B-176
1050BOR2	การสร้างและหาประสิทธิภาพชุดการสอน วิชางานอบชุบโลหะ (3102-2114) ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2546 ประเภทวิชาอุตสาหกรรม สาขาวิชาเทคนิคโลหะ1 ชาตรี ฝีกดอนวัง อนุชาติ มากกลาง วินัส ทองเปี้ย ประภากร ถนอมพุดชา จักรายุทธ มากทอง และวิทยา กองตระกูลดี	B-189
1051BOR2	การสร้างชุดฝึกการเชื่อมด้วยแท่งเหล็กต้นขนาด 18 มิลลิเมตร วิชางานเชื่อมอาร์กโลหะแก๊สคลุม 1 จักรายุทธ มากทอง อนุชาติ มากกลาง วินัส ทองเปี้ย ประภากร ถนอมพุดชา ชาตรี ฝีกดอนวัง และวิทยา กองตระกูลดี	B-196
1089AOR2	ชุดสาธิตเครื่องชาร์จแบตเตอรี่แบบไร้สาย บุญทัน สนั่นน้ำหนัก วันทนา สุขมณี สันติ สาแก้ว สรายุตร์ สวัสดิ์วงษ์ชัย และศรวุฒิ เคล้าพิมาย	B-203

1077AOR2	การประเมินเพื่อการปรับปรุงด้านพลังงานและสิ่งแวดล้อมตามเกณฑ์สำนักงาน สีเขียว กรณีศึกษา : สำนักงานคณะวิศวกรรมศาสตร์และสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน นครราชสีมา คมเพชร อินลา ธนสิทธิ์ สิริสุขชัยถาวร บัณฑิต กฤตาคม ไพลิน หาญขุนทด จิตพล ป้องกัน และสุรเดช สินจะโป๊ะ	B-220
1081BOA2	การพัฒนาโรงสีข้าวเข้าสู่มาตรฐานหลักการปฏิบัติที่ดีในการผลิตสำหรับโรงสีข้าว สหกรณ์การเกษตร วิทยา อินทร์สอน ปัทมาพร ท่อชู และสุเมฆ ขาวงาม	B-230
1082AOR2	ออกแบบโรงเรือนเลี้ยงไหม ณัฐธันันท์ กิรติญาดาธนภัทร อรรถพล สีดำ คมเพชร อินลา ประทีป ตุ่มทอง ทศพร แจ่มใส และณัฐ สุวรรณภู	B-246

ภาคบรรยาย กลุ่มที่ 3 มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

41AOA3	การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในประเทศไทยกับผู้สูงอายุวัยเกษียณ วนารัตน์ บุญธรรม	C-1
76COR3	การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา สศ 2211402 การจัดการเรียนรู้ สังคมศึกษา สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 4 ระหว่างการจัดการ เรียนรู้แบบร่วมมือ STAD กับการจัดการเรียนรู้แบบปกติ สุนทร อ่อนฤทธิ์	C-14
82BOA3	New Normal ธุรกิจโรงแรมในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ “โควิด-19” ประเทศ ไทย อรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย ญัฐกิตติ์ ต้นสมรส ศิวิตา ภูมิวรรณ เสรี วงษ์มณฑา อรรถัย มูลคำ อมรเทพ วันดี และมัสติกา โพธิ์สระ	C-24
90AOA3	การสร้างแบรนด์ธุรกิจร้านอาหารที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษา : ร้านอาหาร อีสานด่วนพิศวาส จังหวัดขอนแก่น กิตติธนทัต สุพรรณม์	C-36
101COR3	วัฒนธรรมในบทเพลงของวงบอดี้สแลม จุฑามาศ สันฐุมิตร และกฤติกา ผลเกิด	C-46
111COR3	การรับรู้ความเสี่ยงและวัฒนธรรมความปลอดภัย ที่พยากรณ์พฤติกรรมความ ปลอดภัยในการทำงานของพนักงานระดับปฏิบัติการในอุตสาหกรรมยานยนต์และ ชิ้นส่วน จุฑาภรณ์ เมืองอุดม และชนัดดา เพ็ชรประยูร	C-57
127BOR3	การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้บทเรียนออนไลน์แบบเว็บควอร์ทกับ การเรียนแบบบรรยาย รายวิชา สศ 2203301 ภูมิศาสตร์ประเทศไทย เชิงวิเคราะห์ ของนักศึกษาสาขาวิชาสังคมศึกษาชั้นปีที่ 3 ปณิตดา พาณิชยพันธ์	C-70
136COR3	การวิเคราะห์เนื้อหาวิทยานิพนธ์ด้านพืชสมุนไพร พ.ศ. 2551-2561 ธีราพร เดชเหล่า ฉันทนา เวชโฮสถักดา และฤทัย นิมน้อย	C-81
144AOR3	การศึกษาวัฒนธรรมในพาดหัวข่าวการเมืองหนังสือพิมพ์ BBC : การวิเคราะห์โครงสร้างทางไวยากรณ์ Worawut Kingchan and Pisutpong Endoo	C-92
148AOR3	องค์ความรู้ที่ได้จากอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมและภาษาของชาวไทยภูเขา ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ พระครูโสภณธรรมภินันต์ ยโสธารา ศิริภาพระภากร ปัญวลี เสริมทรัพย์ เกริกวุฒิ กันเที่ยง และสุรียา คลังฤทธิ์	C-104
149BOR3	การจัดการวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชาวกูย บ้านอาลีโฮมสะเตย์ อำเภอสำโรงทาบ จังหวัดสุรินทร์ เกริกวุฒิ กันเที่ยง ยโสธารา ศิริภาพระภากร และสุรียา คลังฤทธิ์	C-116

151AOR3	อัตลักษณ์ชาวกายกับประเพณีการบวชนหลังช้าง จังหวัดสุรินทร์ พระอธิการสายแพร กตปุญโญ (พริ้งเพราะ) และยโสธารา ศิริภาพระภากร	C-129
152AOR3	คุณค่าแหล่งเรียนรู้ “พนมสวาย” พระอธิการประกาส สิริวัฒนโณ (สิทธิศิริ) ยโสธารา ศิริภาพระภากร เกริกกฤษณ์ กันเที่ยง และสุรียา คลังฤทธิ์	C-143
136153BOA3	พระเกจิอาจารย์กับกระบวนการสร้างพลังศรัทธา พระครูสังฆรักษ์คุณ ศิริสำราญ (สุภาจาโร) ยโสธารา ศิริภาพระภากร และสุรียา คลังฤทธิ์	C-155
147162COR3	ผลการใช้แบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนภาษาอังกฤษ โดยใช้เทคนิคการสอน แบบ CIRC ร่วมกับการเขียนแผนผังความคิด ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้าน หนองใหญ่ จังหวัดสุรินทร์ สุทัศน์ คิ๊ดประโคน สุรชัย ปิยานุกูล และวันทนี นามสวัสดิ์	C-167
168COA3	หลักและวิธีการเรียนรู้ภาษาอังกฤษในฐานะภาษาต่างประเทศ สมโภชน์ ไว้วงษ์	C-178
188COR3	การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมความสามารถที่จำเป็นของพนักงานรักษาความ ปลอดภัยสนามบิน ธนบดี อริยกะบุตร	C-189
192COR3	สภาพ ปัญหาและความต้องการกิจกรรมนันทนาการเพื่อพัฒนาทักษะชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ชญานี ขวัญชูช และสุนทรตรี นิมเนตพันธ์	C-203
194AOR3	การศึกษาเหตุผลที่เลือกมาเรียนพยาบาลของนักศึกษาใหม่ วิทยาลัยพยาบาลบรม ราชชนนี สุรินทร์ อุฬารัตน์ หัวหาญ วรนาถ พรหมศวร ภาวินี เสาะสืบ และอารยา จิรมนัสวงศ์	C-214
202AOR3	การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการใช้งานระบบสารสนเทศงานสารบรรณ อาชีวศึกษาสุรินทร์ จิรนนท์ ตะสันเที่ยง อัญวิมล ไชยวชิระกัมพล นพอนันต์ นรโคตร และอิสระภาพ วิชัย	C-220
87AOA3	ผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากการแพร่ระบาดของ ของโรคโควิด-19 ศิวธิดา ภูมิมารมณี ขวลิย์ ณ ถลาง อริสรา โพธิ์สนาม อรรถพงศ์ ศรีตะลาสัย และอรรถัย มุลคำ	C-230
1040AOR3	เวิร์คช็อป: การนำเสนอภาพถ้อยความสำหรับการสอนการอ่านเพื่อความเข้าใจของ นักศึกษาไทยที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาต่างประเทศ Sattawat Chaiyasit Montarat Rungsurangthum	C-244

300AOR3	การศึกษาการใช้คำว่า โกรธ และ โมโห รุ่งอรุณ วนิชธนະชากร	C-254
227AOR3	การรับรู้คุณลักษณะด้านการดูแลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ของนักศึกษาพยาบาลศาสตร์บัณฑิต วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีสุนทร จุฬารัตน์ หัวหวาญ และสุพิตรา เศลวัตนะกุล	C-264
260AOR3	การวิเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้เหมืองข้อมูล ระหว่าง พ.ศ. 2558 – 2562 กัญญารัตน์ พูลเพิ่ม และฤทัย นิ่มน้อย	C-273
276COR3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อศักยภาพของประชาชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษา ชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช สาวินี นาคขวัญ กุลวดี แก่นสันตีสุขมงคล ปิยะกาญจน์ เทียอิทธิพรีย์ และเศวตฉัตร ศรีสุรัตน์	C-285
278AOR3	อารมณ์ขันในรายการ “กล่องของขวัญ” จิรภิญญา จุมศรีสิงห์ และเสาวลักษณ์ แซ่ลี	C-296
286COR3	การศึกษารูปแบบและระดับปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ธงชัย พรหมจรรย์	C-308
302AOR3	การศึกษาเทคนิคการวิเคราะห์ใบหน้าเพื่อพัฒนาระบบการรับ-ส่งเด็กปฐมวัย กรกฎ ช่อรัก พัชระ แผลงภู นนทชัย สามงามจันทร์ วุฒิชัย พิสิท และภราดร พิมพันธ์	C-318
303BOA3	การศึกษาวิธีการสอนภาษาอังกฤษเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะกับบริบท การสอนของครูสอนภาษาอังกฤษชาวไทยในศตวรรษที่ 21 คมลัสม์ ชาติยะ	C-325
308AOR3	ศึกษาพฤติกรรมนักท่องเที่ยว กรณีศึกษา โรงแรมเพลา เพลิน บูติก รีสอร์ท แอนด์ แอดเวนเจอร์ แคมป์ บุรีรัมย์ นันทิดา ประดุงนาม ขนิษฐา เพชรพิเศษศักดิ์ และวนารัตน์ บุญธรรม	C-339
310BOR3	การสร้างและพัฒนาหาประสิทธิภาพเอกสารประกอบการสอนวิชาความแข็งแรงของ วัสดุ รหัสวิชา 30100-0105 หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง พุทธศักราช 2563 กฤษณพล เรื่องไพศาล พลกฤต รุ่งโรจน์ บรรลือ อ่อนศรี และโชคดี โจรนบัณฑิต	C-344
312BOR3	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแบบมีส่วนร่วมโดยชุดการสอนวิชาโปรแกรมเอ็น ซีพื้นฐาน รหัสวิชา 20102-2009 สำหรับนักเรียนชั้น ปวช.3 สาขางานเครื่องมือกล กฤษณพล เรื่องไพศาล พิชัย ศรีสุข และสุรียา พิลาสันต์	C-354

335COR3	ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยในสถานการณ์ การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด 19 กรณีศึกษาเขตพื้นที่ องค์การบริหารส่วนตำบล สวายจิก อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สุพัตรา หงส์ลอยลม อาริญา พันธุ์สุวรรณ อิศรียา ตี้อ้อม รพีพรรณ พงษ์อินทร์วงศ์ กิตติกวินท์ เอี่ยมวิริยาวัฒน์ กิติกร ฮวดศรี และธนิดา นันทวน	C-366
347BOA3	การแต่งเพลงสำหรับการเรียนการสอนรายวิชาคณิตศาสตร์ พรพล พอนอ่วม และวราภรณ์ ไทยมา	C-375
195AOR3	การประยุกต์ใช้การสำรวจพื้นที่และระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการคำนวณหา ขนาดพื้นที่ ความลาดชัน และค่าร่มเงา สำหรับผู้บริหารการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน อุมาพร มณีเนียม และ พงศบวร สุวรรณณัฐโชติ	C-383
359COR3	การนำเสนอเทคโนโลยีช่วยฝึกการออกเสียงในการเรียนภาษาจีนเบื้องต้นของ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วยระบบรู้จำเสียง พัชระ แผลงภู่นันทชัย สามงามจันทร์ กรกฎ ช่อรัก จิรพัฒน์ พวงจำปา และ วุฒิชัย พิสิทธิ์	C-397
361AOA3	ศักยภาพบัณฑิตที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงานด้านการท่องเที่ยวและการบริการ ในจังหวัดขอนแก่น ธนวัฒน์ ตันติพนิชย์กุล กิตติธเนทัต สุพรรณณ์ สุมาลี นันทศิริพล และอริษา เกษทองมา	C-406
372AOR3	ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทย ที่มีต่อโรงแรมเพลลาเพลลิน บุติก รีสอร์ท แอนด์ แอดเวนเจอร์ แคมป์ บุรีรัมย์ รุ่งรัตน์ แม็กพิมาย วนารัตน์ บุญธรรม และสาวินีย์ พลเยี่ยม	C-415
390COR3	แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกิดจากผลกระทบของการท่องเที่ยวในพื้นที่ ตลาดน้ำคลองแห อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ธนักร จันสุข สุมาลี เพชรตีบ และเศวตฉัตร นาคะชาติ	C-422
401AOR3	การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อการจัดการเรียนรู้ชนิดและสมบัติ ของสารอินทรีย์ ในรายวิชาเคมีอินทรีย์ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี โดยใช้เกมเป็น ฐานร่วมกับกิจกรรมการเรียนรู้แบบเชิงรุก พรรณิพา พวันนา มณีนรัตน์ น้ำจันทร์ วิญญ์เพ็ญ คงเพชร และวัชรศักดิ์ มาเกิด	C-434
1005COR3	การนำเสนอระบบการประเมินภาวะสมาธิสั้นสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น เอื้อกานต์ โฉมรงค์ พัทธระ แผลงภู่นันทชัย สามงามจันทร์ วุฒิชัย พิสิทธิ์ และ นิชากรีย์ ป้อมลัมฤทธิ์	C-444
1007COR3	การจัดเก็บภาษีเงินได้จากธุรกิจที่มีการแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ กัญชวลิกา เศรษฐเวช	C-450
1019AOR3	ปัจจัยด้านการจัดการภาวะวิกฤตและปัจจัยสิ่งแวดล้อมในการท่องเที่ยวประเทศไทย วณารัตน์ บุญธรรม สาวินีย์ พลเยี่ยม ชนิศรา เพชรพิเศษศักดิ์	C-459

1020BOA3	การตลาดการท่องเที่ยวในยุควิถีปกติใหม่ อรทัย มูลคำ คิวธิดา ภูมิวิรมุณี ขวลิย์ ณ ถลาง อริสรา โพธิ์สนาม และอรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย	C-466
1024AOR3	กลยุทธ์ทางการตลาดการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพในภาคอีสานหลังโควิด-19 คิวธิดา ภูมิวิรมุณี ขวลิย์ ณ ถลาง อริสรา โพธิ์สนาม อรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย อรทัย มูลคำ และสุกัญญา ปลายงาม	C-475
1036BOR3	การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว ฐิติมา มีช้าง ยโสธารา ศิริภาพระการ และ สุพัตรา วยะละนุ	C-484
1053BOR3	วิถีประจำวันในการประกอบอาชีพและเส้นทางเข้าสู่สายอาชีพพนักงานบริการลูกค้า ของสายการบิน จิรวิชัย พรรณรัตน์ และจิรภัทร ภู่วัฒนทอง	C-497
1060AOR3	แนวทางการพัฒนาศักยภาพเยาวชนต้นแบบจิตอาสาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ของชุมชนตำบลเทนมีย์ อำเภอเมือง จังหวัดสุรินทร์ ศศิธร ศูนย์กลาง	C-505
1096AOR3	การจัดการห่วงโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์หนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ใน จังหวัดสุรินทร์ เสกสรรค์ นิสัยกล้า	C-522
1112AOR3	การท่องเที่ยวเชิงอาหารวิถีใหม่หลังโควิด-19 คิวธิดา ภูมิวิรมุณี อรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย อริสรา โพธิ์สนาม อริสรา ธรรมบุตร เรวัตร์ ประทีพเนตร และอรทัย มูลคำ	C-540
1113AOR3	การเพิ่มมูลค่าและคุณค่าในแหล่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวหลังวิกฤติโควิด-19 อลิศรา ธรรมบุตร รุ่งทิพย์ เกษตรสิงห์ คิวธิดา ภูมิวิรมุณี อรรถพงศ์ ศรีตะลาชัย และ อรทัย มูลคำ	C-550
1121AOR3	ความต้องการท่องเที่ยวเชิงศาสนาของนักท่องเที่ยวกลุ่มผู้สูงอายุในจังหวัดสุรินทร์ ธัญญลักษณ์ เอลีียวไฉ จรรยาภรณ์ ยศปัญญา วิภา จำปาแดง โชติกา ฉิมงามเสริฐ และวนารัตน์ บุญธรรม	C-557
1123AOR3	การกำหนดเป้าหมายชีวิตของผู้ต้องขังเรือนจำชั่วคราวโคกตาบันตามแนวคิด SMART ธีรนุช สุขขุนทด รัตนา สุขขุนทด ณัฐพงษ์ วงศ์วรรณ และอิสระพงษ์ เขียนปัญญา	C-565
10BOR3	การศึกษาความสามารถในการทำโครงการปฐมวัยของนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ด้วยวิธีการสอนแบบโครงการตามศาสตร์พระราชฯ ธนพรรณ เพชรเศษ	C-573
42AOR3	การศึกษาผลที่ได้จากการดำเนินกิจกรรมการบูรณาการจัดการเรียนการสอนกับ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมในนักศึกษาพยาบาล ศิตรา มยุชโชติ วรรณภา พรหมศวร และฝนทอง จิตจำนง	C-584

119AOR3

การนำเสนอเว็บแอปพลิเคชันในการพยากรณ์ผลความสามารถทางการเรียนเขียน
โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
นนทชัย สามงามจันทร์ พัสสน นะรณันท์ รพีกร ฉลองสิทธิ์พัญญู และวุฒิชัย พิสิทธิ์

C-597

ภาคบรรยาย กลุ่มที่ 4 บริหารธุรกิจ

21COR4	การศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของพยาบาลวิชาชีพในหอผู้ป่วยวิกฤต โรงพยาบาลรามาริบัติ <i>สวลี ลีอนภา ชมสุภัก์ ครุฑทกะ</i>	D-1
88COR4	ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการลาออกจากงานของพนักงานขาย บริษัท บิ๊ก คาเมร่า คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) <i>พวงแก้ว บุตรนุช ดวงเดือน จันทรเจริญ</i>	D-12
150BOR4	การจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เขตอำเภอเมือง จังหวัดสระแก้ว <i>ฐิติมา มีช้าง ยโสธรา ศิริภาพรภากร และ สุพัตรา วยะสุน</i>	D-29
167COR4	การจัดการโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอช้างกลาง จังหวัด นครศรีธรรมราช <i>ศรีลักษณ์ สวัสดิวงศ์ อรปวีณ์ โภควัฒนา และ ดนวัต สีสุสุข</i>	D-42
169COR4	การเพิ่มขีดความสามารถระบบซัพพลายเชนและกิจกรรมโลจิสติกส์ของผลิตภัณฑ์ชุมชน กรณีศึกษาสินค้า OTOP ปลาตุกร้า 2 รส ไร่สารพิชอำเภอหัวไทร จังหวัดนครศรีธรรมราช <i>กิตติศักดิ์ ธนาวุฒิ ดนวัต สีสุสุข และ อรปวีณ์ โภควัฒนา</i>	D-53
375BOR4	ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยว เชิงอนุรักษ์ตลาดอิงน้ำสามโคก จังหวัดปทุมธานี <i>สุนัฐษา เชาวไว วิราภรณ์ แก้วขาว</i>	D-65
352BOR4	แรงจูงใจของเกษตรกรรายย่อยและผู้ขายปลีกในการเข้าร่วมกิจกรรมโซ่อุปทานผัก อินทรีย์สำหรับการจำหน่ายในตลาดสด <i>กฤตยา อุทโธ วีระเวทย์ อุทโธ และ อิทธิกร พรหมกิ่ง</i>	D-76
206AOA4	รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำด้วยการจัดการความรู้ของผู้บริหารสถาบันอุดมศึกษา <i>ทิพเนตร คงมี กมลทิพย์ ใหม่ชุม เสกสรรค์ นิสัยกล้า สุรเกียรติ์ ปริชาตินนท์ ภรณ์ หลาวทอง</i>	D-85
208AOA4	ภาวะผู้นำตามหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารในสถาบันอุดมศึกษา <i>จันทรินภา บัวหอม กมลทิพย์ ใหม่ชุม เสกสรรค์ นิสัยกล้า สุรเกียรติ์ ปริชาตินนท์ และ ภรณ์ หลาวทอง</i>	D-97
209AOA4	ภาวะผู้นำในการจัดการความขัดแย้งในองค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ <i>พัชรพร คูกิจดิเกษม กมลทิพย์ ใหม่ชุม เสกสรรค์ นิสัยกล้า สุรเกียรติ์ ปริชาตินนท์ และภรณ์ หลาวทอง</i>	D-106
265COR4	โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างคุณภาพบริการความพึงพอใจและความ จงรักภักดีของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เข้าพักในโรงแรม เขตอำเภอเมือง จังหวัดตรัง <i>อัญชญา เต็นหลี ศุภอักษร เชื้อหงส์ และ อนุวัต สงสม</i>	D-118
201AOA4	บทบาทภาวะผู้นำองค์กรในยุคดิจิทัล <i>ธัญญารัตน์ เจนชนบ กมลทิพย์ ใหม่ชุม เสกสรรค์ นิสัยกล้า สุรเกียรติ์ ปริชาตินนท์ และ ภรณ์ หลาวทอง</i>	D-128

ผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย

จากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19

Impacts of COVID-19 Pandemic on Tourism Businesses in Thailand

ศิวธิดา ภูมิมารมณี^{1*} ขวลิย์ ณ ถลาง² อริสรา โพธิ์สนาม³ อรรถพงศ์ ศรีตะลาวัลย์⁴ อรทัย มูลคำ⁵

การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะเทคโนโลยีการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตสุรินทร์¹

การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา²

เทคโนโลยีการอาหาร คณะทรัพยากรธรรมชาติและอุตสาหกรรมเกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตเฉลิมพระเกียรติจังหวัด
สกลนคร³

การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออก วิทยาเขตจักรพงษ์ภูวนาถ⁴

นักวิจัยอิสระ⁵

ชื่อผู้เขียนประสานงาน (Corresponding Author) : sivathida@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิชาการเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ต่อภาคธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย และเสนอแนะแนวทางในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวหลังโควิด-19 มีวิธีการศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ คือ การรวบรวม การสำรวจ การวิเคราะห์ ฯลฯ และศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ คือ การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเขียนบทความวิชาการ เอกสารวิชาการ สื่อออนไลน์ต่าง ๆ ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลองค์ประกอบของธุรกิจการท่องเที่ยว 5 ด้าน ได้แก่ ภาคธุรกิจการบิน ธุรกิจที่พัก ธุรกิจอาหารและบันเทิง ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ และธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก โดยได้ข้อมูลที่เป็นวิกฤติที่เกิดขึ้นในภาพรวมต่อธุรกิจดังกล่าวอย่างหนักที่สุดโดยที่ไม่เคยเผชิญปัญหาเหล่านี้มาก่อน เช่น สภาวะขาดทุน สภาวะล้มละลายการปลดพนักงานให้น้อยลงเพื่อลดต้นทุน การลดจำนวนและการหยุดบินชั่วคราวของสายการบิน การเลิกกิจการ และการปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินธุรกิจ รวมถึงการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานและการดำรงชีพเพื่อให้อยู่รอด เป็นต้น ผลจากการทำบทความวิชาการเรื่องนี้สามารถนำข้อเสนอแนะแนวทางในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวหลังโควิด-19 ไปปรับใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของการดำเนินงาน เช่น การยกระดับศักยภาพบุคลากรในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับแบบวิถีใหม่ด้วยกระบวนการ “Upskill” และ “Re-skill” รวมถึงการสร้างภาพลักษณ์ ความเชื่อมั่น การตลาดทางการท่องเที่ยว การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวไทยในทุกพื้นที่ของประเทศ โดเน้นจุดขายด้านการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ การท่องเที่ยวเชิงอาหาร การท่องเที่ยวโดยชุมชน การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นแนวทางสู่การแก้ไขปัญหา และฟื้นฟูภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาใช้บริการทางการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยพึ่งพาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่สวยงาม หลากหลาย อุดมสมบูรณ์ และมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นของแต่ละภูมิภาคในประเทศไทยให้เกิดคุณค่าและสามารถสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ : ผลกระทบ แพร่ระบาด โควิด-19 ธุรกิจการท่องเที่ยว

Abstract

This academic article aims to study the impact of COVID-19 pandemic on the tourism business in Thailand. And make the recommendations for tourism business after the COVID-19 pandemic. The primary studies such as data collection, survey, and data evaluation, etc. and the secondary studies are study, literature review, and data collection, which are relating to academic article writing, academic journals, and online media, etc. The data is related to five facets of the information on the aspects of tourism business which is included the business of airline, accommodation, food and entertainment, and tour business and tourist guide, and souvenirs. The data was obtained the critical overall information on these businesses in severe stage and never happened before, for instance, losing in business, business fell off, lays off employees to reduce costs, reduces the number of flights, and suspended flights of airlines, business shutdown, changing business practices, modifying working patterns and lifestyles for surviving etc. The results of this academic article can provide advice on tourism business after COVID-19 pandemic for adapted to suit the context of business operations. For example, increase the potential of tourism staff to relate to new methods through “Upskill” and Re-skill” processes. Also, create a positive image, tourism confidence, tourism marketing. In addition, establishing tourism standards in all areas of Thailand by focusing on health, food, medical, local, and agricultural tourisms as a guideline for solving problems and restoring the business sector related to tourism, as well as enhance the confidence of tourists and customers who involve tourism service in Thailand. Also, helping to restore the social and economic sectors that can gain income for the country, as in the past years by relying on beautiful tourism resources, varieties, abundant, and identity to each region in Thailand to create and added values of stability, wealth, and sustainability.

Keywords : Impact, Pandemic, Covid-19, Tourism Business

บทนำ

จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้แต่ละประเทศมีมาตรการต่าง ๆ เพื่อลดจำนวนของผู้ติดเชื้อ ทั้งห้ามนักท่องเที่ยวหรือนักท่องเที่ยวเข้าประเทศ ไปจนถึงการปิดประเทศเป็นการชั่วคราว ซึ่งทำให้ผู้คนทั่วโลกหยุดการเดินทาง นอกจากนี้จะทำให้ธุรกิจสายการบินได้รับผลกระทบอย่างมหาศาลแล้ว หากมองในแง่มหภาค ประเทศที่มีรายได้หลักจากการท่องเที่ยวจะเป็นประเทศที่ได้รับผลเสียหายทางเศรษฐกิจมากที่สุดในยามที่ผู้คนอยู่บ้านและหยุดการเดินทาง ในสถานการณ์เช่นนี้ การระบาดของโควิด-19 ดังกล่าว ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกใช้มาตรการจำกัดการเดินทาง (Travel Restriction) เพื่อควบคุมการระบาดภายในประเทศ โดยองค์การท่องเที่ยวโลกรระบุว่า (UNWTO) จุดหมายปลายทางทั่วโลกได้เริ่มใช้มาตรการจำกัดการเดินทางมาตั้งแต่เดือนมกราคม 2563 ที่ผ่านมา ซึ่งรวมถึงการห้ามนักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่ประเทศ โดยในเดือนเมษายน 2563 มีจุดหมายปลายทางทั่วโลกถึงร้อยละ 96 ที่ใช้มาตรการจำกัดในการเดินทางเพื่อสร้างความมั่นคงทางสุขภาพในประเทศของตน ซึ่งรวมถึงประเทศที่เป็นตลาดหลักของประเทศไทย เช่น จีน มาเลเซีย รัสเซีย เกาหลีใต้ และอินเดีย เป็นต้น ที่ใช้มาตรการปิดพรมแดนและประกาศให้ประชาชนงดเว้น

การเดินทางหากไม่จำเป็น องค์การท่องเที่ยวโลก (UNWTO) คาดการณ์ว่า ปี 2563 ทั่วโลกจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวลดลง 60 - 80% โดยนับตั้งแต่ต้นปีเป็นต้นมา มีจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วโลกลดลงไปแล้วกว่า 67% และโลกสูญเสียรายได้ทางการท่องเที่ยวไปแล้วกว่า 80,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐ อุตสาหกรรมท่องเที่ยวภายในประเทศจะสามารถฟื้นตัวได้ภายในปีนี้ เมื่อเทียบกับปี 2562 จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางเข้าสู่ประเทศไทยจากทุกภูมิภาคลดลง 60% ไม่ว่าจะเป็นเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ สหรัฐอเมริกา อินเดีย และรัสเซีย นอกจากนั้น ยอดจองล่วงหน้าในช่วงเดือนกรกฎาคม-สิงหาคม ก็ลดลงราว 82 - 90% เช่นกัน (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2563)

สำหรับประเทศไทย ผลจากการประกาศ พรก. สถานการณ์ฉุกเฉินในช่วง 25 มีนาคม 2563 ที่ให้ปิดด่านตรวจคนเข้าเมืองทั่วประเทศ และประกาศของสำนักงานการบินพลเรือนแห่งประเทศไทย (กพท.) ที่ห้ามอากาศยานทำการบินเข้าสู่ประเทศไทยเป็นการชั่วคราว (ฉบับที่ 3) ตั้งแต่วันที่ 3 เมษายน 2563 ถึง วันที่ 30 เมษายน 2563 ส่งผลให้ตลอดเดือน เมษายน 2563 ไม่มีนักท่องเที่ยวต่างชาติเดินทางเข้าสู่ประเทศไทย นอกจากนี้ผลจากการขยายเวลาห้ามอากาศยานทำการบินเข้าสู่ประเทศไทยเป็นการชั่วคราว ฉบับที่ 4 และ 5 ที่ระยะเวลาขยายจนถึงวันที่ 30 มิถุนายน 2563 (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2563) ผลกระทบจากวิกฤตการณ์โควิด-19 ทำให้ในปี 2563 นี้ประเทศไทยมีจำนวนนักท่องเที่ยวต่ำที่สุดนับตั้งแต่มีการเก็บสถิติทางการท่องเที่ยว และก่อตั้งการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) มา หรือต่ำที่สุดนับตั้งแต่ปี 2496 ซึ่งส่งผลกระทบต่อเนื่องให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวหยุดชะงัก ตั้งแต่สายการบิน โรงแรม ไปจนถึงผู้ประกอบการอื่น ๆ จนหลายบริษัทต้องเข้าสู่ภาวะล้มละลาย (ยุทธศักดิ์ สุภสร, 2563) หากพิจารณาประเทศที่ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะได้รับผลกระทบจากโควิด-19 มากที่สุด โดยดูจากผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ที่มีสัดส่วนของธุรกิจการท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์มวลรวมนั้น ๆ โดยอ้างอิงตัวเลขตามรายงานของสภาการเดินทางและการท่องเที่ยวโลก แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมการเดินทางและการท่องเที่ยวระหว่างประเทศ ในปี 2561 สร้างเม็ดเงินให้กับเศรษฐกิจโลกประมาณ 8.8 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ หรือคิดเป็น 10.4% ของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ทั้งหมดของโลก แต่เมื่อนำสัดส่วนของธุรกิจการท่องเที่ยวในผลิตภัณฑ์มวลรวมมาเปรียบเทียบกับพบว่า ประเทศที่จะได้รับผลกระทบจากโควิด-19 มากที่สุดเป็นอันดับหนึ่งของโลก คือ ประเทศไทย โดยคิดเป็น 22% ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ รองลงมาคือ ประเทศฟิลิปปินส์ ที่ 21% ตามมาด้วย ประเทศเม็กซิโก 16.1% ประเทศสเปน 14.9% และอันดับห้า ประเทศอิตาลี ที่ 13% อันดับหก ประเทศจีน ที่ 11% อันดับเจ็ด ประเทศออสเตรเลีย 11% อันดับแปด ประเทศเยอรมนี 10.7% อันดับเก้า สหราชอาณาจักร 10.5% และอันดับสิบ ประเทศอาร์เจนตินา 10.2% (สยามรัฐออนไลน์, 2563) และจากการสำรวจและประเมินผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 ในช่วงวันที่ 10-29 พฤษภาคม 2563 ที่ผ่าน มาเพื่อสรุปสภาพการประกอบกิจการ ในไตรมาสที่ 2/2563 และคาดการณ์ต่อเนื่องในไตรมาส ที่ 3/2563 หลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 ลดลง และมาตรการป้องกันที่เริ่มผ่อนคลายในเฟส 4 อย่างไรก็ตาม ข้อมูลการประมาณการณ์ของสภาพการประกอบการของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวส่วนใหญ่นั้นอยู่ในสภาวะปิดกิจการชั่วคราว โดยประมาณร้อยละ 65 ของกิจการท่องเที่ยวทั้งหมด และในไตรมาสที่สภาพแรงงานไทยในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวก็อยู่ในสภาวะตงงานชั่วคราวเช่นเดียวกัน โดยวิเคราะห์จากตัวเลขแรงงานไทยในภาคการท่องเที่ยวจำนวน 4 ล้านคน จะมีจำนวนแรงงานที่อยู่ในสภาวะว่างงาน 2.6 ล้านคนโดยประมาณ คิดเป็นร้อยละ 65 เมื่อพิจารณาแยกสภาพการประกอบการในไตรมาสที่ 2/2563 พบว่ามีข้อมูลแยกตามประเภทธุรกิจ ดังนี้ สภาพการประกอบกิจการของสถานประกอบการในไตรมาส 2/2563 ธุรกิจสถานบันเทิง ปิดบริการชั่วคราวทั้งหมด 100% ธุรกิจนวดและสปา เปิดปกติ 2% ปิดชั่วคราว 98%, ธุรกิจนำเที่ยว เปิดปกติ 6% ปิดชั่วคราว 91% อื่น ๆ 3%, ธุรกิจสวนสนุก เปิดปกติ 10% ปิดชั่วคราว 77% อื่น ๆ 13%, ธุรกิจที่พัก-โรงแรม เปิดปกติ 26% ปิดชั่วคราว 72% อื่น ๆ 2%, ธุรกิจคมนาคมขนส่ง เปิดปกติ 56% ปิดชั่วคราว 42% อื่น ๆ 2%, ธุรกิจร้านอาหาร เปิดปกติ 24% ปิดชั่วคราว 39% เดลิเวอรี่ (ส่งกลับบ้าน) 35% อื่น ๆ 2%, สินค้าที่ระลึก เปิดปกติ 88% ปิดชั่วคราว 10% อื่น ๆ 2% (สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

(สหท.), 2563) และมีตัวเลข 120 ล้าน คือ จำนวนอาชีพในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลกแห่งสหประชาชาติ (UNWTO) คาดการณ์ว่าเสี่ยงตกงานจากผลกระทบของโควิด-19 และคาดว่าจะรายได้ของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวระหว่างประเทศจะลดลงจากปีที่ผ่านมาถึง 80% คิดเป็น 1.7 ล้านล้านเหรียญสหรัฐ ๖ ตัวเลขเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่ามีธุรกิจและผู้คนมากมายที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมนี้ รายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลกคิดเป็น 10.3% ของจีดีพีโลก แต่เมื่อโรคระบาดทำให้การเดินทางท่องเที่ยวหยุดชะงัก ผลกระทบจึงไม่ได้เกิดขึ้นกับธุรกิจใหญ่อย่างสายการบิน เครื่องบิน และบริษัทนำเที่ยวอย่างเดียว แต่ส่งผลกระทบต่อเกือบทุกสาขาอาชีพ เช่น กลุ่มธุรกิจ MICE (Meetings, Incentive Travel, Conventions, Exhibitions) บริษัทเช่ารถ เรือสำราญมัคคุเทศก์นำเที่ยว พิพิธภัณฑสถาน แหล่งจ่ายใช้สอย ร้านค้า และร้านอาหาร (ปิยพร อรุณเกรียงไกร, 2563)

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างหน้า จึงเป็นที่มาของความเรื่อง “ผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19” ซึ่งบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ที่มีต่อภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย และเสนอแนะแนวทางในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวหลังโควิด-19 ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการแก้ไขปัญหาและฟื้นฟูภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ตลอดจนการสร้างเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้ที่มาใช้บริการทางการท่องเที่ยวในประเทศไทย รวมถึงการช่วยฟื้นฟูภาคเศรษฐกิจและสังคมที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศดังเช่นทุกปีที่ผ่านมา ด้วยประเทศใดมีทรัพยากรพร้อมพร้อมสำหรับการท่องเที่ยว จึงมีแนวโน้มที่โอกาส ในการท่องเที่ยวจะเพิ่มขึ้นสูง เพราะมีทั้งทะเล มีป่า มีเขา มีตลาคน้ำ มีวิถีชีวิตผู้คนที่หลากหลาย มีสถานที่ทางประวัติศาสตร์ มีโบราณสถาน ฯลฯ มีแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าในหลายประเทศ ถ้าได้ฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวในช่วงโควิด-19 และประเทศสามารถจัดการควบคุมโรคในระดับที่จัดการได้ การผ่อนคลายมาตรการ Lockdown การเปิดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวและสนับสนุนให้มีการท่องเที่ยวภายในประเทศมากขึ้น ทั้งการทำแคมเปญหรือให้สิทธิพิเศษเพื่อสนับสนุนธุรกิจที่ถือเป็นตัวหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยมาโดยตลอด ก็ถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่จะช่วยฟื้นฟูเศรษฐกิจ ฟื้นฟูธุรกิจด้านการท่องเที่ยวให้ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น (ปาริชาติ โชคเกิด, 2563) ขณะที่ภาครัฐได้มีมาตรการยกระดับความปลอดภัยด้านสุขอนามัยเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักท่องเที่ยวไทยและชาวต่างชาติ เช่น โครงการ Amazing Thailand Safety and Health Administration ที่การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ร่วมกับกระทรวงสาธารณสุข และกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา กำหนดมาตรฐานความปลอดภัยด้านสุขอนามัย และออกตราสัญลักษณ์ SHA สำหรับผู้ประกอบการไทย ส่วนโรงแรมก็ชูยุทธ “Staycation” เพื่อหิบบินทางเลือกการพักผ่อนให้กับคนเมืองที่ต้องการปลีกตัวจากความวุ่นวายและไม่อยากเดินทางไปไหนไกล อย่างไรก็ตามคาดว่าธุรกิจการท่องเที่ยวไทยจะกลับมาฟื้นตัวในปีหน้า เมื่อเปิดรับนักท่องเที่ยวจากจีนและประเทศอื่น ๆ ได้อย่างเต็มรูปแบบ (ปิยพร อรุณเกรียงไกร, 2563) โดยการใช้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและบริการที่มีอยู่เหล่านี้ในประเทศไทยให้เกิดคุณค่าและสร้างมูลค่าเพิ่มได้อย่างมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืนสืบไป

วิธีการศึกษา

1. การศึกษาจากข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 การตรวจสอบทรัพยากรการท่องเที่ยว การสำรวจข้อมูลในพื้นที่จริง การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่การท่องเที่ยวและสถานประกอบการ เป็นต้น

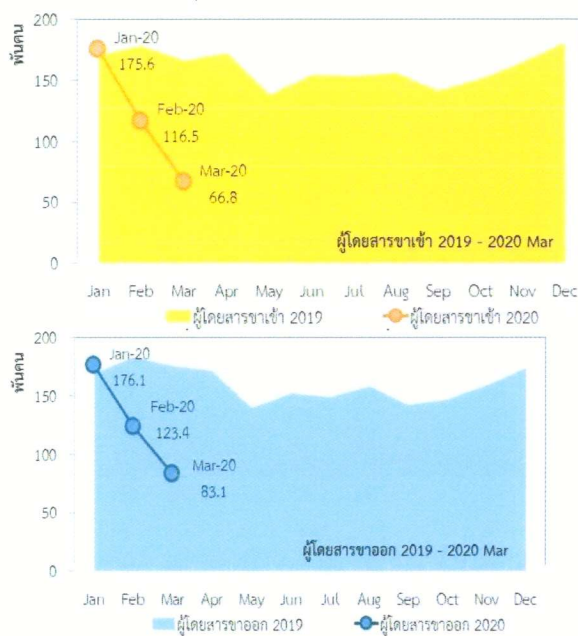
2. การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการเขียน

บทความวิชาการ อาทิ ฐานข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยวและสถานประกอบการ บทความ เอกสารวิชาการ สื่อออนไลน์ เป็นต้น

ผลการศึกษา

บทความวิชาการ เรื่อง ผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ได้ทำการศึกษาข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่เกี่ยวข้อง และนำทฤษฎีองค์ประกอบของธุรกิจท่องเที่ยว 5 ด้าน (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548) มาใช้ประกอบการทำบทความวิชาการครั้งนี้ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

1. ผลกระทบด้านธุรกิจการบิน (Airline Business) วิกฤตการแพร่ระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบเป็นวงกว้างอย่างไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เนื่องจากเป็นวิกฤต ที่เกิดขึ้นไล่เลี่ยกันทั่วโลก บริษัทที่ปรึกษาชั้นนำ McKinsey (3 เมษายน 2563) ชี้ว่าจากการศึกษามูลค่าของบริษัททั่วโลก 3,000 บริษัท พบว่าธุรกิจเกือบทุกสาขาได้รับผลกระทบจากวิกฤตครั้งนี้ไม่น้อยแตกต่างกันไป ธุรกิจที่ได้รับผลกระทบหนักที่สุด คือ ธุรกิจผลิตอากาศยาน ธุรกิจขนส่งทางอากาศและท่องเที่ยว ธุรกิจน้ำมันและก๊าซ ธุรกิจธนาคาร และธุรกิจผลิตยานยนต์และชิ้นส่วน ตามลำดับนอกจากนี้ World Bank (2020) ประเมินว่าในระยะสั้นจำนวนผู้โดยสารทางอากาศทั่วโลกจะลดลงมากกว่า 40% และสมาคมขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ (IATA) ประเมินว่าธุรกิจสายการบินทั่วโลกจะมีรายได้หายไปถึง 113 พันล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งจะส่งผลต่อฐานะทางการเงินของบริษัทที่อยู่ในธุรกิจนี้ ส่วนผลกระทบต่อธุรกิจขนส่งในไทย การลดการเดินทางทำให้พฤติกรรมของผู้บริโภคเปลี่ยนไป ธุรกิจขนส่งทางอากาศได้รับผลกระทบอย่างมากเมื่อหลายประเทศ มีการควบคุมการเดินทาง โดยเฉพาะการบินพาณิชย์ทั้งในส่วนของรายได้และจำนวนผู้โดยสาร หากอ้างอิงจากข้อมูลจากทุกด้านของกรมตรวจคนเข้าเมืองจะเห็นว่าจำนวนคนเดินทางเข้าออกประเทศไทย เริ่มลดลงตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ 2563 (ขาเข้า 1.16 แสนคน) และลดอย่างมากในเดือนมีนาคม 2563 (ขาเข้า 0.67 แสนคน) จากภาพที่ 2 เป็นผลจากจำนวนผู้โดยสารที่ลดลง การลดจำนวนเที่ยวบินของสายการบินระหว่างประเทศตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ และการหยุดการบินภายในประเทศในที่สุด

ภาพที่ 1 : จำนวนคนผ่านเขตแดนประเทศไทย ปี 2019 – 2020 Mar. (ผู้โดยสารขาเข้า-ผู้โดยสารขาออก)

ที่มา : พรสวรรค์ รักเป็นธรรม และคณะ, 2563

จากผลการดำเนินงานด้านการจราจรทางอากาศ เดือน ม.ค.- 20 มี.ย. 2563 ของท่าอากาศยานสังกัด ทั้ง 28 แห่ง โดยระบุว่าช่วงเวลาการแพร่ระบาดของโควิด-19 ทำให้สายการบินต่าง ๆ ได้รับผลกระทบและหยุดทำการบินเกือบทุกสาย ส่งผลให้จำนวนเที่ยวบินและผู้โดยสารลดลงต่อเนื่อง โดยภาพรวมในช่วงเกือบ 6 เดือนที่ผ่านมา สนามบินท่าอากาศยานมีผู้โดยสาร 4.23 ล้านคน ลดลง 55% หรือ 5.07 ล้านคน เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ซึ่งผู้โดยสารอยู่ที่ 9.30 ล้านคน แบ่งเป็น ภายในประเทศ 3.90 ล้านคน ลดลง 54% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อน ที่มีผู้โดยสาร 8.44 ล้านคน ส่วนผู้โดยสารระหว่างประเทศ มีจำนวน 3.37 แสนคน ลดลง 61% เมื่อเทียบกับช่วงเดียวกันของปีก่อนที่มีผู้โดยสาร 8.60 แสนคน (ทวี เกศิสำอาง, 2563) ซึ่งผลกระทบธุรกิจการบินไม่ได้กระทบเฉพาะแค่ในประเทศไทยเท่านั้น แต่เป็นภาพรวมของการได้รับผลกระทบทั้งโครงข่ายเชื่อมโยงกันทั่วโลกในสภาวะวิกฤติเพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อโรคโควิด-19 ธุรกิจสายการบินบางรายต้องปลดพนักงานให้น้อยลงเพื่อลดต้นทุน บางรายลดจำนวนเที่ยวบิน บางรายหยุดบินชั่วคราว บางรายประกาศล้มละลาย หรือเลิกกิจการ ฯลฯ เช่น สายการบินไทย (Thai Airways) หยุดทำการบินเส้นทางในประเทศ และระหว่างวันที่ 25 มี.ค.-31 พ.ค. 2563 และโอนย้ายเที่ยวบินให้สายการบินไทยสมายล์ (Thai Smile) ทำการบินแทน ด้านเที่ยวบินระหว่างประเทศหยุดทุกเส้นทางชั่วคราวเช่นกัน และทวีปยุโรป ระหว่างวันที่ 1 เม.ย.-31 พ.ค. 2563 ไม่ว่าจะเป็น สายการบินไทยสมายล์ หยุดบินเส้นทางในประเทศ เชียงใหม่-ภูเก็ต ระหว่างวันที่ 25 มี.ค.-31 พ.ค. 2563 หยุดบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ระหว่างวันที่ 23 มี - 31 พฤษภาคม 2563 / สายการบินบางกอก แอร์เวย์ (Bangkok Airways) หยุดบินเส้นทางในประเทศและระหว่างประเทศ ได้แก่ ระหว่างวันที่ 29 มี.ค.-24 ต.ค. 2563 / สายการบินไทยแอร์เอเชีย (Thai Air Asia) หยุดทำการบินเส้นทางในประเทศทุกเส้นทาง วันที่ 1-30 เมษายน 2563 ยกเว้นเส้นทางอยู่ตะเภา-ขอนแก่น หยุดบินระหว่างวันที่ 1 พ.ค.-24 ต.ค 2563 และหยุดบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ระหว่างวันที่ 27 มี.ค - 24 ต.ค 2563 / สายการบินนกแอร์ (Nok Air) หยุดบินเส้นทางในประเทศ ได้แก่ กรุงเทพฯ-กระบี่ นครพนม น่าน ร้อยเอ็ด แม่ฮ่องสอน วันที่ 1 มี.ค-30 เม.ย 63 และหยุดบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ตั้งแต่ 31 ม.ค-25 ต.ค 2563 / สายการบินไทยไลอ้อนแอร์ (Thai Lion Air) หยุดบินเส้นทางในประเทศและเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ระหว่างวันที่ 25 มี.ค- 30 เม.ย. 2563 / สายการบินไทยเวียดเจ็ท (Thai Vietjet Air) หยุดทำการบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ได้แก่ ประเทศจีน เดือน ม.ค.-ส.ค 2563, ประเทศไต้หวันและเวียดนาม ระหว่างเดือน มี.ค.-ส.ค 2563 สำหรับเส้นทางในประเทศ ให้เปลี่ยนเที่ยวบิน สำหรับผู้สำรองที่นั่งช่วงสงกรานต์ ระหว่างวันที่ 13-15 เม.ย 2563 และลดความถี่การทำการบินแต่ละเส้นทาง วันที่ 24 มี.ค-3 เม.ย 2563 / สายการบินไทยแอร์เอเชียเอ็กซ์ (Thai Air Asia X) หยุดทำการบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ระหว่างวันที่ 26 มี.ค- 6 มี.ย. 2563 และยกเลิกทำการบิน กรุงเทพ - บริสเบน / สายการบินนกสกู๊ต (Nok Scoot Air) หยุดทำการบินเส้นทางระหว่างประเทศทุกเส้นทาง ระหว่างวันที่ 25 มี.ค - 30 เม.ย. 2563 (ไทยโพสต์, 2563)

นอกจากนี้ยังพบว่าในช่วงที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากแพร่ระบาดของโลกโควิด-19 มีสายการบินที่ได้รับผลกระทบหนักและปิดกิจการ ได้แก่ สายการบินนกสกู๊ต (Nok Scoot) ประกาศปิดกิจการ เพราะมีผลขาดทุนจากการดำเนินงานมาอย่างต่อเนื่อง ประกอบกับสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (โควิด-19) ที่ส่งผลกระทบต่อผลการดำเนินงาน เส้นทางที่เป็นสิทธิการบินที่บริษัทมีอยู่นั้นจะหยุดให้ดำเนินการในเส้นทางบินจีน ได้แก่ หานาจี ชิงเต่า เทียนจิน และเฉิ่นหยาง เส้นทางบินไต้หวัน ได้แก่ ไทเป เส้นทางบินญี่ปุ่น ได้แก่ นาริตะ โอซาก้า และซัปโปโร และเส้นทางบินอินเดีย ได้แก่ เดลลี (ทรูไอดี, 2563) และการบินไทย (Thai Airways) ได้ยื่นศาลล้มละลายเพื่อขอเข้ากระบวนการฟื้นฟูกิจการ เมื่อวันที่ 26 พ.ค. 2563 ก่อนหน้าการยื่นศาลเพื่อเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการรัฐบาลได้สั่งทบทวนแผนการจัดหาเครื่องบินใหม่ของการบินไทย เนื่องจากบริษัทไม่อยู่ในฐานที่สร้างภาระหนี้ได้อีก ประกอบกับสถานการณ์แพร่ระบาดโควิด-19 ส่งผลให้บริษัทขาดรายได้หลักจากธุรกิจการบิน ขณะเดียวกันกระทรวง

คมนาคมและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้ประเมินความเสี่ยงของบริษัทที่มีถึง 23 ประเด็นเสี่ยง ขณะที่การเป็นสายการบินแห่งชาติ รัฐบาล ไม่อาจให้กิจการล้มได้ แต่เลือกที่จะเข้ากระบวนการฟื้นฟูกิจการ (อีไฟแนนซ์ไทย, 2563)

2. ธุรกิจที่พัก (Accommodation) ธุรกิจที่พักและโรงแรม ได้รับผลกระทบหนักมากที่สุดธุรกิจหนึ่งจากการระบาดของโควิด-19 เนื่องจากต้องพึ่งพานักท่องเที่ยวจากต่างชาติที่ขณะนี้หายไปเกือบหมด โดยโรงแรมหลายแห่งต้องปิดตัวหรือปรับตัว เช่น การนำธุรกิจอาหารเข้าสู่ธุรกิจบริการเดลิเวอรี่ ทำอาหารขายหน้าโรงแรม บางรายขายอาหารเครื่องดื่มผ่านระบบออนไลน์ส่งตรงถึงที่ บางรายให้เช่าห้องเพื่อเป็นสถานกักตัวของรัฐ หรือให้เช่ารายวันเพื่อให้คนมาทำงาน ธุรกิจหนึ่งในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สร้างเงินให้คนไทยปีละกว่าร้อยละ 17 ของเศรษฐกิจมวลรวมของประเทศ การงดการเดินทางจากผลกระทบของโรคโควิด-19 ทำให้ช่วงแรกสายการบินกระทบรุนแรง และถัดมาคือ ธุรกิจโรงแรม เป็นปัญหาหนักมาตั้งแต่ต้นปี 2563 ที่เริ่มมีการระบาดแพร่กระจาย และห้ามการเดินทางท่องเที่ยวจากกลุ่มชาวจีนที่เป็นลูกค้ารายใหญ่ จนมาถึงวันนี้ที่ในประเทศไทยมีการจำกัดเดินทางข้ามเขต คนไม่เดินทาง คนไม่เข้าพัก และการเปิดกิจการโรงแรมทั้งที่คนพักน้อยยังเป็นภาระต้นทุนที่เกิดขึ้น ปัจจุบันไทย มีจำนวนโรงแรมที่จดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย ทั่วประเทศ 32,564 แห่ง คิดเป็นจำนวน ห้องทั้งหมดกว่า 1.2 ล้านห้อง ส่วนที่ไม่ถูกกฎหมายน่าจะอีกเท่าตัว ตอนนี้คาดว่ากว่าร้อยละ 95 ของโรงแรมทั้งหมดหรือคิดเป็นกว่า 30,000 แห่งได้รับผลกระทบ ถ้ายังเปิดทำการห้องพัก 1 ห้อง ใช้พนักงานโรงแรม 1.3 คน พนักงานโรงแรมทั้งหมดกว่า 1.6 ล้านคน ส่วนใหญ่รับค่าจ้างในระดับต่ำ จะไม่มีรายได้ เพราะการระบาดของ COVID-19 ปัญหาของธุรกิจโรงแรมคือ ทำอย่างไรจะรักษาลูกจ้างเอาไว้ได้ โรงแรมส่วนใหญ่ จำนวนการเข้าพักลดลง ขาดรายได้มาตั้งแต่ปลายเดือน ม.ค. ช่วงที่ผ่านมาบางแห่งใช้วิธีให้พนักงานหยุดงานไม่รับค่าจ้าง (Leave Without Pay) แบ่งสลับหยุด หรือหยุดบางส่วน โรงแรมที่มีกำลังจ่ายจะใช้วิธีให้พนักงานหยุดงาน แต่โรงแรมจ่ายค่าจ้าง ร้อยละ 75 ตามกฎหมายคุ้มครองแรงงาน สิ่งที่ผู้ประกอบการโรงแรม ส่วนใหญ่ต้องการ คือ ประกาศให้โรงแรมที่ประสงค์จะปิดกิจการชั่วคราว สามารถลงทะเบียนเพื่อปิดกิจการชั่วคราว เนื่องจากเป็นเหตุสุดวิสัย ขอให้สำนักงานประกันสังคมจ่ายเงินการว่างงานจากเหตุสุดวิสัยในอัตราร้อยละ 50 ของค่าจ้าง ไม่เกิน 7,500 บาท ตามกฎหมายระบุให้ 60 วัน แต่สมาคมโรงแรมประเมินว่าผลกระทบจะยาวนานขอขยายเป็น 180 วัน กรณีกรุงเทพมหานคร ประกาศเมื่อวันที่ 27 มี.ค. 2563 ที่ผ่านมา สั่งปิดส่วนของห้องประชุมและห้องจัดเลี้ยงในโรงแรม พนักงานเฉพาะส่วนนั้น เข้าข่ายรับความช่วยเหลือของประกันสังคม แต่ไม่ใช้การปิดกิจการโรงแรมชั่วคราวทั้งหมด พนักงานส่วนใหญ่จึงยังไม่ได้รับความช่วยเหลือ ขณะกลุ่มพนักงานโรงแรมและผู้ได้รับผลกระทบณรงค์ผ่านจ่ายเงินแล้วได้อะไร สำหรับคนที่อาจเรียกว่าเป็นช่องว่างที่ไม่ได้รับสิทธิ์ประกันสังคมในช่วงเวลานี้ ในสื่อสังคมออนไลน์มีการส่งข้อความต่อ ๆ กัน ระบายความอัดอั้น เปรียบเทียบว่ากลุ่มรายได้อิสระ ได้ 5,000 บาทระยะเวลา 3 เดือน กลุ่มสถานประกอบการถูกสั่งปิดเข้าสิทธิ์ประกันสังคมแต่กลับมีบางคนที่ไม่ได้รับสิทธิ์นี้ ซึ่งกลุ่มธุรกิจโรงแรมเดือดร้อนโดยตรงเหมือนสายการบิน มีบุคลากรภาคบริการมีจำนวนมากซึ่งหากหายไปจากระบบ และเมื่อสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ดีขึ้นและการท่องเที่ยวฟื้นคืนมาประเทศไทยอาจเสียโอกาสหากบุคลากรไม่เพียงพอ ซึ่งภาครัฐควรมีการกำหนดแผนให้ชัดเจนว่า มาตรการ เช่น พ.ร.ก. ฉุกเฉิน ทำให้ส่วนใดกระทบบ้าง เพื่อให้มีการวางแผนจัดการ และกล้าตัดสินใจ ขณะนี้ทุกภาคส่วนได้รับผลกระทบทั้งหมด หากจะช่วยเฉพาะกลุ่มอย่างภาคการท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบเป็นกลุ่มแรก ๆ ก็อาจพอมิ เหตุผลที่จะช่วยเหลือ แต่อาจไม่ครอบคลุมข้อเรียกร้องทั้งหมด (ไทยพีบีเอส, 2563)

3. ธุรกิจอาหารและบันเทิง (Food and Entertainment) อีกหนึ่งอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบเต็ม ๆ จากโรค COVID-19 ระบาด คือ อุตสาหกรรมร้านอาหารเริ่มปิดตัว ปลดพนักงาน ปรับรูปแบบเป็นเดลิเวอรี่ โดยเฉพาะการนั่งกินในร้าน ที่ผู้บริโภคเริ่มระมัดระวังตัวมากขึ้น ส่งผลให้เดินทางออกไปรับประทานอาหารในร้านน้อยลง และเริ่มหันมา สู่มอเดลเดลิเวอรี่แทน รัฐบาลในบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา เริ่มมีมาตรการให้ปิดร้านอาหาร ผับบาร์ต่าง ๆ เพื่อป้องกันการรวมตัวของฝูงชนจำนวนมาก ๆ ที่อาจเป็นจุดระบาดของไวรัส ผลกระทบที่ตามมาคือร้านอาหารเหล่านี้ต้องปิด

ร้านชั่วคราว และพนักงานจำนวนมากต้องหยุดงานโดยไม่ได้รับค่าจ้าง สถานการณ์ในประเทศไทย คณะรัฐมนตรีมีมติในวันที่ 17 มีนาคม 2563 ให้ปิดสถานบันเทิง ผับ บาร์ โรงภาพยนตร์ สถานบริการที่เข้าข่าย เป็นเวลา 14 วัน ทำให้มีร้านอาหารแนวผับ บาร์ อาจต้องปิดตามคำสั่งไปจำนวนหนึ่ง แต่ร้านอาหารทั่วไปยังสามารถเปิดบริการได้ แต่ร้านอาหารในประเทศไทย ก็เริ่มทยอยปิดตัวตั้งแต่ได้รับผลกระทบจากนักท่องเที่ยวจีนที่ลดลงตั้งแต่ต้นปี ตามด้วยปัญหา COVID-19 ในประเทศ ที่ทำให้คนเริ่มหยุดกินข้าวนอกบ้าน แม้ยังไม่มิตัวเลขที่ชัดเจนว่าร้านปิดตัวไปเท่าไรก็ตาม การปรับตัวของร้านอาหารในไทยช่วงนี้ มีตั้งแต่มาตรการทำความสะอาด ผัดพื้นแอลกอฮอล์ฆ่าเชื้อ ปรับชุดแต่งกายของพนักงานเสิร์ฟให้รัดกุม เพื่อสร้างความมั่นใจกับลูกค้า และจัดโต๊ะใหม่เพื่อให้มีระยะห่างระหว่างโต๊ะมากขึ้น นอกจากนี้คุณกษมาช นีระพิทมะ หัวหน้าร้าน AINU ย่านทองหล่อ ระบุว่าร้านกินดื่มย่านทองหล่อ-เอกมัย ทยอยปิดตัวไปหลายรายเพื่อลดค่าใช้จ่าย แต่ยืนยันว่าจะเปิดร้านต่อไปเพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้าและพนักงาน โดยร้านปรับเวลามาเปิดเป็น 17.30 - 24.00 ตามประกาศของรัฐบาล

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย แบ่งชนิดของร้านอาหารออกเป็น 3 กลุ่มกว้าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบแตกต่างกันไป ดังนี้

1. ร้านอาหารที่ให้บริการเต็มรูปแบบ (Full Service) เน้นนั่งกินในร้าน เช่น ร้านอาหารบุฟเฟ่ต์ สวนอาหาร ร้านอาหารในห้าง จะมีการหดตัวของยอดขายอย่างรุนแรง ลดลง 2.28 หมื่นล้านบาท เมื่อเทียบกับการประเมินรายได้ช่วงต้นปี 2563
2. ร้านอาหารที่มีบริการจำกัด (Limited Service) และมีรายได้จากช่องทางเดลิเวอรี่ด้วย มีการหดตัวของยอดขายเช่นกัน แต่ดีกว่ากลุ่มแรกเพราะค่าใช้จ่ายไม่เยอะเท่า คาดว่ายอดขายลดลง 0.72 หมื่นล้านบาท
3. ร้านอาหารที่มีสัดส่วนเดลิเวอรี่สูง หรือร้านข้างทางที่ซื้อกลับบ้าน (Take Away) จะได้รับผลกระทบน้อยที่สุด คาดการณ์ยอดขายลดลง 0.15 หมื่นล้านบาท

หากร้านอาหารจำนวนมากต้องปิดตัวลงไปในช่วงการระบาดของ COVID-19 ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อแค่เจ้าของร้าน และลูกจ้างของร้านอาหารเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องอื่น ๆ เช่น วัตถุดิบขนส่ง รวมถึงบริการสนับสนุนร้านอาหาร อย่างบริการทำความสะอาด ผัดพื้นยา ซ่อมบำรุงเครื่องจักรและอุปกรณ์ในร้านอาหารด้วย ปัญหาหลักของธุรกิจร้านอาหารในตอนนี้คงไม่ต่างจากธุรกิจอื่น ๆ ที่ได้รับผลกระทบจาก COVID-19 นั่นคือ “ขาดแคลนเงินทุน” เพราะรายได้หดหาย แต่รายจ่ายไม่ได้หายตามไปด้วย ทั้งค่าจ้างพนักงาน ค่าเช่าที่ ค่าวัตถุดิบ ฯลฯ และการปรับตัวเป็นเดลิเวอรี่ก็เชื่อว่าจะรอด เพราะหักส่วนแบ่ง (Gross Profit : GP) การปรับตัวเป็นเดลิเวอรี่ส่งอาหารถึงบ้านที่กำลังได้รับความนิยมอย่างสูง สะท้อนความต้องการของผู้บริโภคที่ไม่อยากออกจากบ้าน อยากนั่งกินข้าวที่บ้านมากกว่า แต่การปรับตัวเป็นโมเดลเดลิเวอรี่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีปัจจัยให้ต้องคำนึงถึงมากมาย ตั้งแต่รูปแบบของอาหารที่อาจไม่เหมาะกับเดลิเวอรี่มากนัก (เช่น หม้อไฟ หรือ อาหารแช่เย็น เช่น ซูชิ) ตามด้วยต้นทุนที่เพิ่มขึ้นจากค่าบรรจุภัณฑ์ และการคิดส่วนแบ่งรายได้ (หรือที่เรียกว่าการเก็บ GP) ของผู้ประกอบการขนส่งอาหารทุกรายในบ้านเรา ที่อยู่ราว 30 - 35% ของราคาอาหาร ทำให้สัดส่วนกำไรของร้านอาหารลดลงจากเดิมมาก นอกจากนี้ยังมีประเด็นเรื่องราคาของผู้บริโภคยอมจ่ายกับอาหารแบบเดลิเวอรี่ เพราะผู้บริโภคมีมุมมองที่แตกต่างไปเมื่อเทียบกับการกินในร้าน ทำให้ราคา ปริมาณ แม้กระทั่งเมนูของร้าน อาจต้องเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ เพื่อให้ตอบโจทย์ลูกค้าเดลิเวอรี่ นอกจากนี้ต่อให้วิกฤต COVID-19 คลี่คลายลงไป ภูมิทัศน์ของร้านอาหารก็คงไม่กลับมาเป็นเหมือนเดิม จากปัจจัยหลายอย่าง เช่น สภาพเศรษฐกิจที่ฝืดเคืองเนื่องจากผู้บริโภคไม่มีรายได้ ต้องประหยัดเพื่อป้องกันความเสี่ยงในอนาคต ไปจนถึงพฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของผู้บริโภค ที่ระมัดระวังเรื่องสุขภาพและการกินอาหารนอกบ้านมากขึ้นจนกลายเป็นนิสัยถาวรไปแล้ว หากจำนวนร้านอาหารลดลงอย่างถาวร ผู้ที่ได้รับผลกระทบตามมา คือ Landlord เจ้าของอสังหาริมทรัพย์ ห้างสรรพสินค้า ฯลฯ ที่มีรายได้จากค่าเช่าของร้านอาหาร ก็อาจจำเป็นต้องปรับวิธีคิด ปรับสภาพพื้นที่และโมเดลของธุรกิจใหม่หมดเช่นกัน จึงยังไม่มีคำตอบที่ตายตัว ผู้บริโภคต้องช่วยกันพยุงให้ร้านอาหารอยู่ต่อไปในช่วงที่วิกฤตยังดำเนินต่อไป คงไม่มีทางออกที่ชัดเจนว่าร้านอาหารจะอยู่ต่อไปได้อย่างไร ทางแก้ในระยะสั้นคงเป็นเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ หลายอย่างที่ผู้บริโภคต้องช่วยกันเพื่อให้

ร้านอาหารอยู่ต่อได้ เช่น อุดหนุนผ่านเดลิเวอรี่แทน เพิ่มมูลค่าการสั่งอาหารต่อครั้งให้สูงขึ้น ทิปพนักงานเสิร์ฟให้เยอะกว่าเดิม ไม่ยกเลิกการจองร้านอาหารแต่ขอเลื่อนวันแทน ในกรณีของต่างประเทศหรือร้านอาหารในไทยบางร้านอาจซื้อคูปอง หรือ Voucher ของร้านนั้น ๆ เพื่อให้ร้านอาหารมีเงินสดไปหมุนเวียน (อิสริยะ ไพริพายฤทธิ, 2563)

นอกจากนี้ด้านสถานบันเทิง ผับ บาร์ ที่ได้รับผลกระทบจากการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 เนื่องจากการประกาศพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การระบาดของโรค COVID-19 มาตั้งแต่วันที่ 26 มี.ค. 2563 และได้สั่งปิดสถานบันเทิง ผับ บาร์ ส่งผลให้ผู้ประกอบการ ผู้ประกอบอาชีพในสถานบริการสถานบันเทิง ผับ บาร์ ต้องหยุดงานเป็นจำนวนมากจนถึงปัจจุบัน ทำให้ต้องสูญเสียรายได้ ขาดเงินเลี้ยงชีพ เนื่องจากไม่มีอาชีพอื่นรองรับและไม่ได้รับการเยียวยาจากภาครัฐ เมื่อวันที่ 29 มี.ย.2563 ศูนย์บริหารสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (ศบค.) มีมติอนุญาตให้เปิดสถานบันเทิง ผับ บาร์ ได้แล้วก็ตาม แต่เป็นไปในลักษณะของการไม่เชื่อมั่นว่าจะปลอดภัย เพราะยังเชื่อว่าเป็นกลุ่มเสี่ยงในการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 อีกครั้ง ทั้งนี้ อาชีพคนบันเทิงเป็นอาชีพของเศรษฐกิจสร้างสรรค์สร้างรายได้ให้ประเทศได้อย่างมาก เพราะสถานบันเทิง ผับ บาร์ มีคนอยู่ในวงจรรประกอบอาชีพจำนวนมาก อาทิ นักร้อง นักดนตรี ตลก แม่ครัว เด็กเสิร์ฟ เด็กรับรถ ดังนั้นการผ่อนปรนให้เปิดสถานบันเทิง ผับ บาร์ นอกจากจะทำให้คนในกลุ่มอาชีพดังกล่าวได้กลับมาประกอบอาชีพแล้วยังสร้างรายได้หมุนเวียนด้านเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ ที่สำคัญเราจะฝ่าวิกฤตช่วงนี้ไปด้วยกัน (ไทยพีบีเอส, 2563)

4. ธุรกิจนำเที่ยวและมัคคุเทศก์ (Tour Business and Tour Guide) จากข้อมูลของศูนย์ข้อมูลสารสนเทศเพื่อการท่องเที่ยวของประเทศไทย กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา พบว่าในปี 2560 มีนักท่องเที่ยวเดินทางมายังประเทศไทย (Inbound Tourist) กว่า 35.59 ล้านคน และเพิ่มจำนวนขึ้นทุกปี โดยปีนี้ก่อนมีการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 คาดว่าจะมีนักท่องเที่ยวกว่า 41-42 ล้านคน แต่เมื่อเกิดการแพร่ระบาดของโรค COVID-19 ส่งผลกระทบต่ออุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยเป็นอย่างมาก เนื่องจากนักท่องเที่ยวจีน ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มหลัก ๆ ที่เข้ามาเที่ยวในประเทศไทย เป็นสัดส่วน 30% ไม่สามารถเดินทางมาได้จากคำสั่งของรัฐบาลจีน ไม่ใช่แค่ผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาเที่ยวในประเทศไทยเท่านั้น ยังมีผลกระทบต่อนักท่องเที่ยวไทยที่ต้องการเดินทางไปเที่ยวต่างประเทศด้วย (Outbound Tourist) ทั้งในทวีปอเมริกา ยุโรป และเอเชีย บริษัทนำเที่ยวแห่งหนึ่งกล่าวว่า ลูกค้ำส่วนใหญ่ต้องการเดินทางไปท่องเที่ยวในทวีปยุโรป และประเทศญี่ปุ่นเป็นหลัก ซึ่งตอนนี้ไม่มีเหลือกลุ่มท่องเที่ยวต่างประเทศเลย ถ้าเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีที่แล้วที่เป็นช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว (High Season) ที่นักเรียนปิดเทอมในช่วงเดือนมีนาคม ถึง พฤษภาคม จะมีการจัดนำเที่ยว 20-30 กลุ่ม กลุ่มละ 20-30 คน ส่วนอีกบริษัทนำเที่ยวอีกบริษัทหนึ่งที่มีพนักงานอยู่ 7 กล่าวว่าในช่วงนี้ไม่มีรายได้เลย ทำให้ต้องออกมาตรการในแรก คือ ลดเงินเดือนพนักงาน 30-50% ลดชั่วโมงการทำงานลงเหลือ 3 วันต่อสัปดาห์ ให้ทำงานที่บ้านได้หากไม่จำเป็นต้องเข้าทำงาน แต่ก็มีบางบริษัทเช่นกันที่ให้พนักงานหยุดงาน 6 เดือน โดยไม่จ่ายเงินเดือน แต่หากพนักงานบางตำแหน่งยังจำเป็นต้องมาทำงานก็จ่ายเงินเดือนเพียง 50% เท่านั้น ในระยะยาว มองว่ายากที่สถานการณ์จะฟื้นตัวโดยเร็ว เพราะเป็นเรื่องของเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการใช้จ่ายเงิน แม้จะไม่มีปัญหาการระบาดของ COVID-19 แล้วก็ตาม แต่การท่องเที่ยวคือสิ่งฟุ่มเฟือย แต่ก็ยังมีความหวังว่าสถานการณ์จะดีขึ้นในช่วงเดือนตุลาคม-ธันวาคม เพราะไม่เช่นนั้นบริษัทนำเที่ยวจะได้รับผลกระทบมากกว่าที่เป็นอยู่ แต่หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ยังคงมีความรุนแรงควบคุมไม่ได้แบบนี้ต่อไปจนถึงช่วงปลายปี กิจกรรมธุรกิจนำเที่ยวคงได้รับผลกระทบถึงขั้นต้องหาอาชีพใหม่รองรับ ขณะที่อาชีพมัคคุเทศก์ คือ หัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวเพราะเปรียบได้กับ “ตัวแทน” ของคนไทยทั้งหมดที่จะคอยดูแล ต้อนรับ อำนวยความสะดวก ให้ข้อมูลความรู้แก่นักท่องเที่ยว ดูแลความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของนักท่องเที่ยว โดย ข้อมูล ณ เดือนมีนาคม 2563 พบว่ามีผู้จดทะเบียนมัคคุเทศก์กับกรมการท่องเที่ยวแล้วทั้งสิ้น 82,600 คน อย่างไรก็ตามสถานการณ์การระบาดของเชื้อไวรัสโควิด-19 ในปัจจุบัน มีผู้ติดเชื้อทั่วโลกมากกว่า 4 ล้านราย และมีผู้เสียชีวิตทั่วโลกแล้วอย่างน้อย 303,082 ราย

ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจเป็นวงกว้าง รวมถึงอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวทั่วโลกหยุดชะงัก โดยจำนวนนักท่องเที่ยวในประเทศไทยลดลงอย่างมาก สอดคล้องกับข้อมูลจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยที่ระบุว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 มากที่สุด เพราะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย คิดเป็นร้อยละ 22 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศ ส่งผลให้แรงงานในภาคการท่องเที่ยวถูกเลิกจ้างหรือขาดรายได้ไม่ต่ำกว่า 2.3 ล้านคน วิกฤตการระบาดของเชื้อไวรัส โควิด-19 ไม่ใช่วิกฤตการณ์สาธารณสุขครั้งแรก หากแต่เป็นครั้งที่รุนแรงที่สุดเนื่องจากเป็นโรคที่สามารถติดต่อผ่านทางระบบทางเดินหายใจ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยวที่จะเดินทางท่องเที่ยว เมื่อไม่มีนักท่องเที่ยวก็ไม่มีกรจ้างงานมัคคุเทศก์ ทำให้กลายเป็นกลุ่มอาชีพที่ไร้งานทำมาตั้งแต่ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ในส่วนของมัคคุเทศก์ที่มีเงินเก็บออมจากการทำงาน ยังคงดำเนินชีวิตตามปกติได้ โดยไม่ได้พยายามหารายได้พิเศษ ในขณะที่เดียวกันมัคคุเทศก์ที่ไม่มีกรเก็บออมเงินมาก่อนต่างต้องเผชิญกับความเครียดและพยายามอย่างมากในการหาอาชีพเสริมเพื่อหารายได้พิเศษ เช่น การขายของผ่านช่องทางออนไลน์ อย่างไรก็ตามยังมีการรวมกลุ่มกันของเหล่ามัคคุเทศก์เพื่อการแบ่งปันความช่วยเหลือ การรับบริจาคสิ่งของ การส่งต่อข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้การช่วยเหลือจากภาครัฐเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น หากแต่ควรเป็นไปในลักษณะของการว่าจ้างแทนที่จะช่วยเหลือแบบให้เปล่า เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และนำไปสู่การต่อยอดอาชีพในอนาคต วิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ได้บั่นทอนกำลังใจเหล่ามัคคุเทศก์ที่จะประกอบอาชีพนี้ต่อไปแต่อย่างใดในอนาคต เพราะต่างยังเชื่อมั่นว่าเป็นอาชีพที่มั่นคงและรายได้งดงาม トラบาทที่อุตสาหกรรมท่องเที่ยวยังคงดำเนินต่อไปเรื่อย ๆ แต่ที่สำคัญคือการดำเนินชีวิตอย่างมีแบบแผนทั้งในแง่การประกอบอาชีพเสริมเพื่อสร้างรายได้ที่นอกเหนือจากงานมัคคุเทศก์หากเกิดภาวะวิกฤตเช่นนี้ขึ้นอีก อย่างไรก็ตามมาตรการด้านสุขอนามัยหลังจากนี้อาจส่งผลต่อรูปแบบการทำงานของมัคคุเทศก์ และการเดินทางของนักท่องเที่ยว และเนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความเชื่อมโยงกับหลายภาคธุรกิจ อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร แหล่งท่องเที่ยว ยานพาหนะ ร้านขายของ ฯลฯ เพราะฉะนั้นความร่วมมือในการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของภาครัฐจากผู้ประกอบการธุรกิจที่เกี่ยวข้องจึงมีความสำคัญต่อการสร้างความเชื่อมั่นของนักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสร้างความประทับใจแก่นักเที่ยว เป็นปัจจัยช่วยสนับสนุนให้ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวอีกครั้ง (กัลยา สว่างคง, 2563)

5. ธุรกิจจำหน่ายสินค้าที่ระลึก (Souvenir Business) อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะสูญเสียรายได้กว่า 9,156 ล้านบาท โดยภาคธุรกิจที่ได้รับผลกระทบสูงสุด คือ จำหน่ายสินค้าของที่ระลึก โรงแรม และร้านอาหาร เครื่องดื่ม (ธนาคารกรุงเทพ, 2563) โดยศูนย์วิจัยธนาคารออมสินประเมินผลกระทบที่มีต่อภาคเศรษฐกิจและภาคธุรกิจของไทย โดยใช้ข้อมูลสถิติรายได้ค่าใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวจีนที่เดินทางมาไทย จากฐานข้อมูลการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย กล่าวถึงมาตรการป้องกันและควบคุมการแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 ที่ประเทศจีนทำ ทั้งการปิดเมืองอุ้ยอันและอีกหลายเมืองเพื่อป้องกันความเสี่ยงและระงับชาวจีนไปเที่ยวในต่างประเทศ ส่งผลกระทบทางตรงต่อภาคการท่องเที่ยวไทย ทั้งธุรกิจภาคการท่องเที่ยว ธุรกิจค้าปลีก ที่พักแรม ร้านอาหาร บริการขนส่ง ตลอดจนธุรกิจต้นน้ำ เช่น ธุรกิจเกษตรปศุสัตว์ที่เป็นวัตถุดิบหรือสินค้าให้ร้านค้าปลีก ร้านอาหาร โรงแรม ที่พักต่าง ๆ ส่วนผลกระทบที่มีต่อธุรกิจต่าง ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับภาคการท่องเที่ยว ข้อมูลสถิติการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวชาวจีนพบว่า นักท่องเที่ยวชาวจีนนิยมใช้จ่าย 5 อันดับแรก คือ ซื้อสินค้า (ค้าปลีก) ที่พักแรม ร้านอาหารและเครื่องดื่ม การเดินทาง และการบันเทิง สันทนาการต่าง ๆ ธุรกิจค้าปลีกที่คาดว่าจะสูญเสียรายได้ประมาณ 2.5 หมื่นล้านบาท ถึง 5.4 หมื่นล้านบาท จากการจับจ่ายซื้อสินค้าของนักท่องเที่ยวจะมีธุรกิจที่ได้รับผลกระทบหลักคือ กลุ่มค้าปลีกสมัยใหม่ เช่น มินิมาร์ท ไฮเปอร์มาร์เก็ต ซูเปอร์มาร์เก็ต ธุรกิจขายเครื่องสำอาง ผลิตภัณฑ์เพื่อสุขภาพและความงาม ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร กลุ่มร้านอาหารและเครื่องดื่ม ผลิตภัณฑ์ขึ้นชื่อในท้องถิ่น ของที่ระลึก ซึ่งในจังหวัดท่องเที่ยวยอดนิยมของชาวจีน มีผู้ประกอบการราว 7,538 ราย จังหวัดที่กระทบมากคือ กรุงเทพฯ ฯ ชลบุรี เชียงใหม่ และภูเก็ต นอกจากนี้ในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมาที่ภาวะการณ์บริโภคในประเทศ มีแนวโน้มชะลอตัวลงจากกำลังซื้อที่ชะลอตัวต่อเนื่องส่งผลให้ผู้ประกอบการค้าปลีกหันมาพึ่งพารายได้

จากนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นโดยเฉพาะชาวจีนซึ่งเป็นสัดส่วนเกือบ 30% ของนักท่องเที่ยวทั้งหมด โดยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวโดยรวมเติบโตราว 2% ต่อปีหรือเฉลี่ยอยู่ที่ราว 12,000 บาทต่อการท่องเที่ยวหนึ่งครั้ง ดังนั้น การชะลอตัวของนักท่องเที่ยวจะส่งผลกระทบต่อธุรกิจค้าปลีกค่อนข้างมาก โดยเฉพาะห้างสรรพสินค้าซึ่งพึ่งพารายได้จากนักท่องเที่ยวโดยเฉลี่ยราว 10% แต่ในบางทำเลที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวอาจมีส่วนมากถึงราว 20 - 30% นอกจากนี้ ร้านค้าประเภทปลอดภาษีเป็นอีกหนึ่งกลุ่มที่ได้รับผลกระทบรุนแรงเนื่องจากรายได้หลักจะมาจากกลุ่มนักท่องเที่ยว รวมถึงร้านค้าปลีกที่ขายสินค้าเฉพาะกลุ่มบางประเภทที่เน้นเจาะตลาดนักท่องเที่ยว ได้แก่ สินค้าสุขภาพและความงาม สินค้างานฝีมือ ร้านขายของที่ระลึกรวมถึงร้านที่ขายสินค้ายอดนิยมของชาวจีน เช่น หมอนยางพารา ขนมของฝากต่าง ๆ เป็นต้น หากนักท่องเที่ยวในปี 2563 ปรับลดลงราว 67% จาก 39.8 ล้านคนในปี 2563 มาอยู่ที่ 13.1 ล้านคนคาดว่าจะส่งผลให้รายได้ของธุรกิจค้าปลีกที่มาจากภาคการท่องเที่ยวหายไปราว 2.7 แสนล้านบาท สมมติฐานว่าสถานการณ์การติดเชื้อโควิด-19 คลี่คลายในไตรมาส 3 และนักท่องเที่ยวเริ่มทยอยกลับมาฟื้นตัวในไตรมาส 4 แต่เศรษฐกิจโลกที่ยังชะลอตัวลงมากคาดว่าจะส่งผลให้การใช้จ่ายของนักท่องเที่ยวในส่วนของ การซื้อสินค้า มีแนวโน้มลดลงจากค่าเฉลี่ยในช่วง 5 ปีที่ผ่านมาจาก 12,000 บาทต่อการเดินทางท่องเที่ยวหนึ่งครั้ง มาอยู่ที่ราว 10,000 บาท (รจนา นวลจันทร์, 2563)

บทสรุป

ผลกระทบต่อธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทยจากการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ส่งผลเป็นวงกว้างต่อทุกภาคส่วน อีกทั้งยังกระทบต่อภาคเศรษฐกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการติดต่อด้านค้าขาย การลงทุน การทำธุรกิจ ฯลฯ อีกทั้งยังกระทบต่อภาคสังคมในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพที่ไม่สามารถดำเนินการได้ตามปกติ รวมถึงส่งผลกระทบต่อเชิงบวกและเชิงลบต่อสิ่งแวดล้อมจากการ หลีกเลี่ยงกิจกรรมต้องขงัก ชะลอตัว หยุดชั่วคราว หยุดดำเนินการ โดยเฉพาะในมิติของภาคแรงงานและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจท่องเที่ยวที่ได้รับผลกระทบในรูปแบบที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงเป็นโครงข่ายในวงกว้าง ทั้งการคมนาคมขนส่ง การบิน ภัตตาคาร ร้านอาหาร ธุรกิจบันเทิง ธุรกิจนำเที่ยว มัคคุเทศก์ การจำหน่ายสินค้าของฝากของที่ระลึก ภาคการผลิตและบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ฯลฯ เพราะสถานประกอบการภาคธุรกิจ ชุมชน และผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวต้องปฏิบัติตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) การปฏิบัติตามพระราชกำหนดการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. 2548 (พรก.ฉุกเฉิน) หรือการปฏิบัติตามนโยบายขององค์กร นโยบายสถานประกอบการ และนโยบายของรัฐบาล เป็นต้น เพื่อเป็นการป้องกันการติดเชื้อและแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 เป็นผลให้ธุรกิจบางธุรกิจต้องปิดกิจการทั้งชั่วคราวและถาวร บ้างก็ล้มละลาย เป็นผลให้ผู้คนตกงาน หยุดงานอยู่คราว และอยู่ในสถานะว่างงานกันเป็นจำนวนมาก แน่นนอนที่สุดว่าการตกงาน การหยุดงานชั่วคราว และการว่างงานนั้น ทำให้ขาดรายได้ในการดำรงชีวิตของตนเองและครอบครัว นำมาซึ่งปัญหาความเครียด รวมถึงอาชญากรรม แต่ทุกชีวิตก็ต้องดิ้นรนต่อสู้และปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้ชีวิตและการทำงาน เพื่อให้รอดพ้นจากสถานการณ์และสภาวะวิกฤติเช่นนี้ไปได้

ดังนั้น จึงขอเสนอแนะแนวทางในการดำเนินธุรกิจการท่องเที่ยวหลังโควิด-19 ในภาพรวม ดังนี้

1. ยกระดับศักยภาพบุคลากรในภาคธุรกิจการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับวิถีปกติใหม่ (New Normal) ด้วยกระบวนการ “Upskill” คือการเสริมทักษะเดิมที่มีอยู่ให้มีประสิทธิภาพ และ “Re-skill” คือการสร้างทักษะใหม่ ๆ ที่จำเป็นและสอดคล้องกับปัจจุบัน เพื่อให้มีความพร้อมต่อการทำงานและการบริการทางการท่องเที่ยวในยุคหลังโควิด-19 ให้มีศักยภาพเหนือคู่แข่ง

2. สร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นด้านแหล่งท่องเที่ยวและบริการทางการท่องเที่ยวที่การันตีเรื่องความปลอดภัย (Safety Zone Tourism) ในชีวิตและทรัพย์สินให้แก่นักท่องเที่ยวและผู้มารับบริการ โดยเน้นเรื่องมาตรการการดูแล ป้องกัน ควบคุมและเฝ้าระวังโรคที่จะก่อให้เกิดแพร่กระจายเชื้อที่เสี่ยงต่อชีวิตและสุขภาพของนักท่องเที่ยว

3. สร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวไทย (Tourism Standard) ในทุกพื้นที่ของประเทศ ทั้งในเมืองและเมืองรอง เพราะมาตรฐานสามารถส่งผลต่อความรู้สึกมั่นใจในคุณภาพ ความปลอดภัย และความอบอุ่นใจในการรับบริการทางการท่องเที่ยว

4. เน้นจุดขายและกิจกรรมทางการท่องเที่ยวในรูปแบบ ดังนี้

4.1 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Wellness Tourism Management) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว รูปแบบและกิจกรรมทางการท่องเที่ยว เพื่อให้นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติที่อุดมสมบูรณ์ รวมถึงแหล่งวัฒนธรรมเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ เรียนรู้วิถีชีวิต ร่วมทำกิจกรรมการส่งเสริมสุขภาพ การบำบัด การฟื้นฟู และการดูแลรักษาสุขภาพ เช่น มาสูดอากาศบริสุทธิ์ มาเข้าคอร์สออกกำลังกายเพื่อสุขภาพอย่างถูกวิธี นวดแผนไทย นวดสปา แช่น้ำพุร้อน อาบน้ำแร่ อบไอน้ำ ประคบด้วยสมุนไพร การฝึกปฏิบัติสมาธิ การล้างพิษในร่างกาย และรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ เป็นต้น

4.2 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism Management) คือ การพัฒนาสถานที่หรือสถานรักษาพยาบาลให้สามารถรองรับและบริการกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มุ่งมารักษาอาการเจ็บป่วยเป็นหลัก และนักท่องเที่ยวกลุ่มนี้มีการวางแผนแบ่งเวลาไปท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ด้วย โดยมีการจัดรายการนำเที่ยวที่สามารถเสนอขายควบคู่ไปกับการรักษาพยาบาลด้วย โดยเน้นแหล่งท่องเที่ยวปลอดภัย อาหารปลอดภัย และใส่ใจในสุขภาพตลอดการเดินทางท่องเที่ยว

4.3 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงอาหาร (Gastronomic Tourism Management) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวรูปแบบและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีอาหารเป็นสิ่งจูงใจสำคัญในพื้นที่ที่ไปเยือน รวมถึงอาหารว่าง เครื่องดื่มสุขภาพ ขนมท้องถิ่น ขนมไทย ผลไม้ ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีการนำเสนอและถ่ายทอดเรื่องราว การกล่าวถึงแหล่งกำเนิด วัตถุดิบ ศิลปะการตกแต่ง ความคิดสร้างสรรค์ ประโยชน์ คุณค่า เสน่ห์อาหาร เอกลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น วัฒนธรรมชุมชน และการอนุรักษ์

4.4 การจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-Based Tourism Management) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ชุมชนโดยคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง โดยมีจุดขายสำคัญในเรื่องรากเหง้าของวัฒนธรรมท้องถิ่น เสน่ห์และเอกลักษณ์แห่งวิถีชุมชน ฐานกิจกรรม ปรากฏชุมชน ภูมิปัญญา และทรัพยากรที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำมาเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวในเชิงของการเรียนรู้และก่อให้เกิดทักษะประสบการณ์ และการสัมผัสวัฒนธรรมต่างถิ่น โดยคนในชุมชนเป็นผู้บริหารจัดการให้เกิดการสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชน เช่น ชนเผ่า กลุ่มชาติพันธุ์ ชุมชนโบราณ ย่านประวัติศาสตร์ วิถีริมแม่น้ำ วิถีสองฝั่งโขง ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรม เป็นต้น

4.5 การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agro-Tourism Management) คือ การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ที่มีบริบทเหมาะสม ทั้งด้านทำเลที่ตั้ง สภาพภูมิอากาศ สภาพภูมิศาสตร์ และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการจัดกิจกรรมและการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร มุ่งเน้นวิถีเกษตรอินทรีย์ ผู้ผลิตปลอดภัย ผู้บริโภคปลอดภัย พร้อมกับการสัมผัสกิจกรรมทางการเกษตรในเชิงนันทนาการ ได้ทักษะ ได้ความรู้ และได้ซื้อกลับบ้าน เป็นต้น เช่น กิจกรรมเที่ยวสวนผักปลอดสารพิษ เที่ยวสวนชิมผลไม้ ชมสวนดอกไม้ ปั่นจักรยานชมทุ่ง กิจกรรมดำนา-เกี่ยวข้าว การลิ้มรสอาหารพื้นบ้าน เทศกาลข้าวใหม่ปลามัน การฝึกทำเครื่องดื่ม-ขนม-อาหารจากสมุนไพร และการเลือกซื้อของฝากจากผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เป็นต้น

บรรณานุกรม

กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2563). สถานการณ์ด้านการท่องเที่ยวเดือนเมษายน 2563. เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม

2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.mots.go.th/article.20200529103312.pdf>.

กัลยา สว่างวงศ์. (2563). โศกไทยความท้าทายใหม่ในธุรกิจท่องเที่ยวหลังโควิด. เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

<https://www.posttoday.com/economy/news/624992>.

ทีวี เกศีสำอาง. (2563). คมนาคมเผยผลกระทบจากโควิด ครึ่งปีผู้โดยสารสนามบินภูมิภาค วูบ 5 ล้านคน. เข้าถึงเมื่อ 9 สิงหาคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/886878>.

ทู้อีดี. (2563). สายการบิน นกสก็๊ต ประกาศปิดกิจการ ขาดทุนต่อเนื่อง และโควิด-19. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://travel.trueid.net/detail/LAgDEPK2X9aV>.

ไทยพีบีเอส. (2563). ธุรกิจโรงแรมได้รับผลกระทบจาก COVID-19. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/290469>.

ไทยพีบีเอส. (2563). ขอรัฐเยียวยาผู้ประกอบการ-คนบันเทิง ได้รับผลกระทบ COVID-19. เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://news.thaipbs.or.th/content/294133>.

ไทยโพสต์. (2563). พิชโควิด-19 มรสุมธุรกิจการบิน. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/62280>.

ปารีชาติ โชคเกิด. (2563). โควิดกระทบแผนการเดินทางท่องเที่ยว (1). เข้าถึงเมื่อ 9 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://brandinside.asia/travel-industry-post-covid-19/>.

ปารีชาติ โชคเกิด. (2563). ไวรัส COVID-19 ทำนักท่องเที่ยวจมนาย รายได้ไทยลดลง 8 หมื่นกว่าล้านบาท GDP อาจติดลบ.

เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://brandinside.asia/covid-19-impact-thai-income-more-80->

ปิยพร อรุณเกรียงไกร. (2563). Future of Travel: อนาคตของการท่องเที่ยวอยู่ตรงไหนในยุคโควิด-19. เข้าถึงเมื่อ 9 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://web.tcdc.or.th/th/Articles/Detail/Future-of-Travel>.

พรสวรรค์ รักเป็นธรรม ยุววรรณ รัฐกุล และเสาวณี จันทะพงษ์. (2563). ผลวิกฤต COVID-19 กับธุรกิจเทรนด์ใหม่ การ

ขนส่งภายใต้ Next Normal. เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม 2563. เข้าถึงได้จาก

https://www.bot.or.th/Thai/ResearchAndPublications/articles/Pages/Article_14Apr2020.aspx.

ยุทธศักดิ์ สุภสร. (2563). ธุรกิจท่องเที่ยว. เข้าถึงเมื่อ 13 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-486760>.

รจนา นวลจันทร์. (2563). สองธุรกิจค้าปลีก รับมืออย่างไรจาก Covid-19. เข้าถึงเมื่อ 11 สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://www.brandage.com/article/17899/Covid19-Retail>.

สภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (สทท.). (2563). ผลกระทบจากโควิด-19. เข้าถึงเมื่อ 13 สิงหาคม 2563.

เข้าถึงได้จาก <https://accesstrade.in.th/ท่องเที่ยวปิดกิจการ-65/>.

สยามรัฐออนไลน์. (2563). โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยเป็นอันดับหนึ่งของโลก. เข้าถึงเมื่อ 13

สิงหาคม 2563. เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.th/n/146002>.

หนังสือพิมพ์สยามรัฐ. (2563). โควิด-19 ส่งผลกระทบต่อภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยเป็นอันดับหนึ่งของโลก. เข้าถึงเมื่อ

27 กรกฎาคม 2563 เข้าถึงได้จาก <https://siamrath.co.th/n/146002>.

อิสริยะ ไพรีพายฤทธิ. (2563). วิฤฤตไวรัสกับธุรกิจร้านอาหาร ต่อให้รอดก็ไม่กลับมาเหมือนเดิม. เข้าถึงเมื่อ 27 กรกฎาคม

2563. เข้าถึงได้จาก <https://brandinside.asia/thailand-restaurant-industry-covid-19/>.

อีไฟแนนซ์ไทย. (2563). 7 สายการบินโลกล้มละลาย เช่นโควิด. เข้าถึงเมื่อ 10 สิงหาคม 2563

เข้าถึงได้จาก https://www.efinancethai.com/efinReview/efinReviewMain.aspx?release=y&name=er_202006041506.